ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXI — Број 372
Субота, 14 фебруар 1959

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

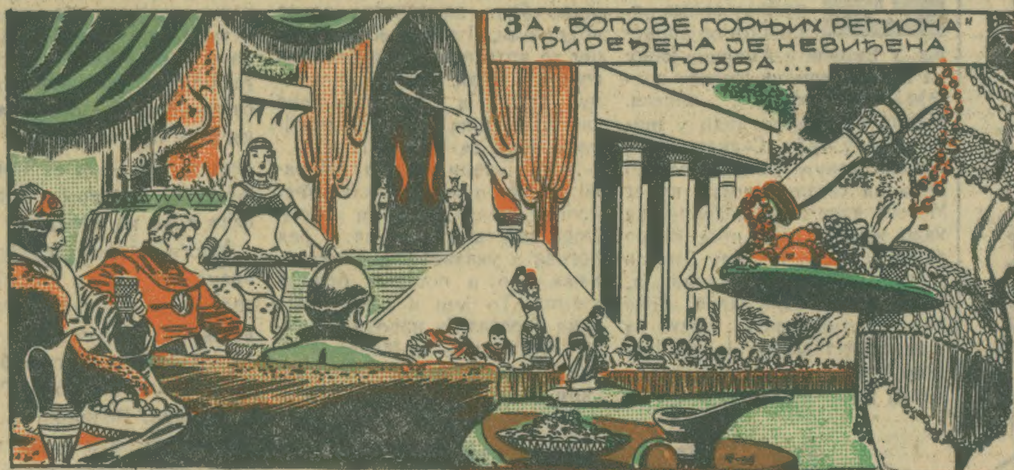

У овом броју:

А.Т./59/13

Из словенске митологије

ПРЕМА СТАРИМ И НОВИМ ИЗВОРИМА

Словени верују да постоји један бог, који производи гром и који је једини господар васионе; они му жртвују стоку и друге сваковрсне жртве".

Ово је написао Прокопије из Цезарије, византиски писац VI века.

Из других извора, нарочито руских, знамо да је бог грома код старих Словена био Перун. Њиме су се заклињали као најмоћнијим божанством призивајући га да својим громом казни све преступнике. Примитивним људима гром је изгледао страшна и недокучива сила и пошто је ударао у различита места, они су у своме незнању природних сила веровали да њиме управља неко више биће, бог. Пошто су се грома највише плашили, јер се од њега не може побећи, онда је и бог његов покровитељ — сматран најмоћнијим код свих народа.

Када су византиски мисионари почели међу Словенима да проповедају нову веру, нашли су се на муци како да искорене веровање у Перуна. Сетили су се да постоји један пророк који такође има везе са небом и громом, па су убеђивали Словене да је њихов Перун исто што и свети Илија. Пошто је између рускога кнеза Игора и посланика византиског цара био закључен један уговор, у X веку, требало је, по ондашњем обичају да се обе стране закуну. Многобожачки руски главари заклињали су се Перуном, пред његовим кипом, а покрштени светим Илијом, у оближњој цркви.

Перуну је био посвећн храст, јер је било примећено да гром чешће удара у ово дрво него у остала. Зато су и Перунова светилишта обично била у храстовим шумама или у близини неког великог храста. Светилишта су била ограђена и у њих су имали приступа само свештеници и они који су долазили да принесу жртву. Непријатељ, тј. сваки странац, није се смео ни приближити овоме месту, а они којима је претила смртна опасност били су сигурни за своје животе ако би се склонили ту. То је било право азила, и оно је строго поштовано. У част Перунову, у светилишту је горела вечна ватра ложена храстовим дрветом.

Многи сачувани трагови неки јасни а неки избледели, поред писаних историских података, говоре о важности овог старог словенског бога. Међу овим траговима су имена неких места и лица, разна веровања, као и поштовање

храста, нарочито код Срба, којима је он служио као заштита од његовог гнева.

Световид

Поред Перуна, као врховног бог старих Словена помиње се и Световид. Његов главни храм био је на острву Рујну, у Балтичком Мору. Германски хроничар Хелмолд каже: „Међу многобројним словенским боговима господари Световид. Његова су прорицања најизвеснија. Други богови су поред њега тек полубогови. Да би му се указала нарочита пошта, приносе му, по обичају, сваке године на жртву по једног хришћанина".

Сачуван је и доста опширан опис Световидовог храма на Рујну, од данског историчара Сакса Граматика, који је изгледа и лично био у војсци данског краља Валдемара, 1168, када је овај напао и разорио Аркону, главни град на Рујну. Храм је био веома леп, споља украшен обојеним дрворезом. Око храма налазила се двострука дрвена ограда прекривена заједничким кровом — са пролазом између. У храму се налазио велики идол, са четири врата и четири главе, две спреда и две позади, које су гледале на све четири стране света. У десној руци држао је метални рог, а у левој лук. И идол је био начињен од дрвета и то врло вешто. Крај њега чуван је огромни мач сребрне каније и балчака, затим седло, узде и неки други предмети. Испред храма чуван је и свети коњ Световидов, потпуно бео, о коме се старао нарочити свештеник. Словени су веровали да бог на овом коњу иде у рат против непријатеља.

Световид је, дакле, био бог рата, али и бог Сунца и прорицања. Као богу Сунца свечано су му приношене жртве једном у години, после жетве. Тога дана, пошто су обављени разни обреди, доношен је пред његов кип округао колач, велики као човек, преливен медом. Главни свештеник стао би иза колача и питао

окупљени народ да ли га види. У случају да добије одговор „да", свештеник би изјавио жељу да догодине не буде тако. Колач је уствари био жртва у плодовима земље, принета Сунцу, јер оно омогућује живот и биљкама и животињама, па и човеку. Колач је округао зато што претставља Сунце, а преливен је медом, јер је он симбол светлости. Свештеникова жеља је молитва богу да следеће године жетва буде обилнија, па и колач, који симболизује благостање већи.

Прорицања су се односила у главном на жетву и на рат. У рог који је држао идол усуло би се вино, па се према томе колико се течност у њему смањила предвиђало да ли ће година бити плодна или оскудна. За прорицање исхода у рату служио је Световидов коњ: испред храма постављен је троструки ред копаља, два су била намештена косо, са врховима надоле. После молитава свештеник би повео коња да пређе преко ових копаља. Сви су пазили да ли ће коњ преко ових закорачити десном или левом ногом. Ако закорачи десном — рат ће се срећно завршити, а ако левом — несрећно, те се зато одустаје од похода.

Да би преварили Словене, католички калуђери су им причали како уместо Световида треба у молитвама да се обраћају светоме Виду. То је био мало познати светац, али им је сличност њихових имена корисно послужила у обмањивању лаковерног света.

Дажбог

У старим руским летописима говори се о Дажбогу, а другде се помиње да је он Сунце, син Сварога, бога неба. Као Дажбог он је био обожаван нарочито код Срба, а успомене на њега још живе у народним причама и песмама.

Упоредна проучавања показују да је Да(ж)бог уствари Световид, и да је ово ново име само један од епитета Световидових. Реч Дабог значи бог-давалац, а то је Сунце, односно Световид. Световид и Дабог су, дакле исто божанство, али је оно код једних било обожавано под једним, а код ругих под другим именом.

Многи подаци о Дабогу могу се прибрати и из српских народних умотворина. Тако сазнајемо, да је он замишљан као бог који носи Сунце и управља његовим кретањем по небу, дању, док ноћу силази са Сунцем у доњи свет и светли мртвима, а сутрадан се опет појављује на небу. Зато је Дабог истовремено и бог Сунца и бог доњега света, бог живота и бог смрти.

Када је хришћанство почело да напада стару многобожачку веру, његов главни удар

био је управљен баш на Дабога, као врховнога бога, поглавито код Срба. Не само да је покушано да се из народне свести избрише сећање на њега, него и да се он идентификује са ђаволом, симболом зла. Ово је унеколико и успело, јер је у народу остао појам о Даби или „хромом Даби" као о ђаволу, иако се сада не зна ко је то уствари био.

Велес или Волос

Сваки народ стварао је богове према својој потреби, а у томе су великог утицаја имале климатске промене и само земљиште, као и претежно занимање становништва. Словени су били од вајкада земљорадннички народ, па је зато један од гливних њихових богова морао бити бог Сунца. Њега су много мање поштовали номади, јер нису зависили од жетве, него од сточних производа.

Словени су се, међутим, бавили и сточарством, иако им је земљорадња била главно занимање, јер им је стока била потребна за орање, вучу и одевање. Зато је било природно да своје домаће животиње ставе под заштиту неког бога. Тај бог звао се Волос или Велес, како у коме крају. Изгледа да је он био веома значајан, јер се зна да су се Руси њиме заклињали, понекад истовремено кад и Перуном, а и култ ова два бога често се мешао или је био исти. Иако о Велесу нема података колико о другим главним словенским митолошким личностима, зна се да је он био заштитник стада, али да је имао везе и са доњим светом, светом мртвих.

Хришћански проповедници су и Велеса покушавали да преобрате у свеца, а то је био знак да је он уживао велико поштовање и да је тешко искоренити његов култ. Приликом замене опет је сличност имена имала значаја, и Словени су убеђивани да је њихов Волос или Велес исто што и свети Власије. Позната су два хришћанска свеца овога имена, али пошто је један био пастир могао је згодно заменити старог словенског бога — заштитника стада.

Велесу су такође подизани идоли и светилишта. Трагови његовог значаја остали су до данас у именима неких места по словенским земљама. Очигледно да и наш Велес носи име по овоме богу и да је ту некада давно био свакако његов храм или идол.

И ОНЕ СУ имале ЈУБИЛЕЈ...

Године 1932 је прослављен у Болоњи необичан јубилеј — 50 година откако су Италијани пронашли њихово омиљено и познато тесто: макароне и шпагете, које се троше у свим крајевима света.

Осамдесетих година прошлог века, ова теста су у Италији израђивана само за приватне потребе. Сиромашни људи су код својих кућа правили макароне и шпагете, сушили их у својим двориштима и онда их продавали трговцима. Доцније је то постао читав занат а тек 1900 године основане су у Италији и у другим земљама велике фабрике за израду овог теста.

Туристи уништавају беле медведе

Човек се одавно не боји ледених пространстава ни поларне хладноће. Пошто су ловци готово уништили китове сада су на реду бели медведи. У последње време Ескими се све чешће жале на модерне ловце који из авиона пуцају на медведе, јер је то постала нова врста спорта. Канадска служба за заштиту поларних животиња има доста муке због овога. Недавно је открила да ни сами Ескими, који се жале на дошљаке, нису велики заштитници своје фауне. Од памтивека они лове медведе ради исхране, а недавно је утврђено да сваке године убију око 300 ових животиња, мада им за храну није потребно више од шездесет. Шта раде са осталима? Продају их богатим људима који „направе излет" до поларног круга, и односе их да би се при повратку у свој крај хвалили измишљеним подвизима.

Купус у вазама

Карфиол и црвени купус који се тако често појављују на нашим трпезама, гаје се у Јапану по кућама у скупоценим

посудама као украсно цвеће. Ниједном Јапанцу никад не би пало на памет да ове биљке стрпа у лонац, скува и поједе.

Нервозни, плетите чарапе!

Доктор Касон из Лајчестера, у Енглеској, пронашао је један необичан метод за лечење разних облика неурозе. Болесници не треба да се обраћају специјалисти-психија-

тру нити да узимају барбитурате. Потребно је само да набаве неколико штрингли вуне и пар добрих игала и да почну — да плету чарапе. Оздрављење је сигурно, сем у изузетним случајевима, како тврди др Касон.

Још о Месецу

Тамне и светле мрље на површини Месеца нашле су у народном веровању веома различита објашњења. У Европи и Америци кажу да тамне сенке на Месецу потсећају на згрбљеног човека. Машта источњака види у њима зеца у трку. Скандинавски сељаци верују да се у ведрој ноћи на светлом кругу пуног Месеца виде дечак и девојчица како између себе носе ведро за воду. Деца се зову Јуки и Бил, по нордиским речима „јака" и „била", које значе, „повећати" и „смањивати". Свако од њих претстављено је по једном тамном мрљом која кад Месец расте изгледа као да се деца пењу, а кад се Месец смањује као да падају. Тако је настала и дечја песмица о Јуки и Билу који се пењу уз једно брдо да захвате ведро воде. Али, Јуки је не стигавши до врха пала повукавши за собом и Била. Исту ту песмицу познају и енглеска деца само код њих дечак и девојчица зову се Џек и Џил.

Многи стари народи сматрали су Месец за божанство. Феничани, Халдејци, Грци и Египћани сврставали су га у ред богова и указивали му поштовање као и осталим божанствима. То још и данас чине неки заосталији народи Африке, Аустралије и Индонезије.

У француском и италијанском језику Месец је женског рода; код Немаца и нас мушког. Румунски сељаци верују да је Месец жена, а да је Сунце њен брат. Нека племена на падинама Хималаја верују, међутим, да је Месец младић и да се сваког месеца обраћа својој маћехи изливима својих несиновљевских осећања због чега му она, наљућена, баца у лице пепео — то су тамне мрље које се за време пуног месеца виде на њему.

Многи народи верују да је време кад Месец расте најпогодније за сејање усева и да ће људи и животиње који у то време дођу на свет бити јаки и здрави. На Новој Гвинеји, у Африци, Боливији и Бразилији мајке пружају према Месецу који расте своју новорођену децу да би и она расла тако брзо.

Дрвеће се обара у време кад се Месец смањује јер оно тада, по народном веровању, губи своју снагу, секира у њега лакше засеца, а оборено дрво се брже суши но иначе. То је најпогодније време и за сечење ноктију и потсецање косе јер неће брзо поново израсти. Римски император Тиберије шишао се, међутим, само у време кад Месец расте. Али, Тиберије је био упола ћелав, па је вероватно сматрао да ће на тај начин помоћи својој оскудној коси да постане бујнија.

РЕКОРД СПОРОСТИ

Често сви критикујемо спорост поште. Не само ми у Југославији већ и у читавом свету. Неко мање неко више оправдано. Али рекорд у тој спорости носи, бар засад, аустриска државна пошта која је пре неколико дана уручила писмо једном грађанину Инсбрука са налогом да плати двоструку таксу због недовољно налепљене марке. Писмо је било упућено из Беча још 1894 године и то на адресу његовог оца који је већ давно умро. Пошто је платио таксу отворио је писмо и тако дознао да је пошиљалац један пријатељ његовог оца који је такође умро још пре двадесетак година.

СВЕ МАЊЕ ПЛАВУША

Један медицински часопис који излази у Енглеској објавио је да се код њих број плавуша али правих ,из године у годину нагло смањује. Пре шездесет година, свако друго рођено женско дете било је плавокосо. Данас се на пет девојчица рађа само једна плавуша. Лекари тврде да је до овог смањења броја правих плавуша дошло услед „општег побољшања животног стандарда, а нарочито исхране", из чега би произашао закључак — да су „плави" недовољно храњени.

АУТОПУТ испод Сан Бернарда

У Торину је основано друштво са задатком да обезбеди средства за прокопавање аутопута испод Сан Бернарда. Према прорачунима трошкови око прокопавања овог тунела износили би близу 6,5 милијарди лира, али би се олакшао аутомобилски саобраћај из Италије и Швајцарске. Туристички саобраћај, а он је претежно моторни, веома би се проширио и то би било корисно за обе земље.

Тунел би био дуг близу шест километара. Са италијанске стране би полазио од места Сан Рема у долини Аосте, док би са швајцарске полазна тачка био Бург сен Пјер. Тунел би био подељен и то тако да би у другој трећини према Швајцарској, достигао своју највишу тачку. Одатле би се у оба смера тунел спуштао што би омогућило отицање воде.

Ради вентилације ваздуха на швајцарској страни би се подигле посебне централе које би у исто време давале и потребну светлост и загревале тунел.

Швајцарска би у овоме требало да учествује са 33,5 милиона швајцарских франака за пробијање тунела и са 6 милиона франака за изградњу пута.

ПАЈА ПАТАК

ДЕЦО! ДОЂИТЕ БРЗО!
ПОГЛЕДАЈТЕ!
ЧИНИ МИ СЕ ДА СТЕ МИ ОБЕЋАЛИ ДА ЋЕТЕ ОВЕ ЗИМЕ САВЕСНО РАШЧИШЋАВАТИ СНЕГ?!
СВАКАКО, СВАКАКО... ПОЧЕЋЕМО СУТРА!
„СУТРА"? ТО СТЕ И ЈУЧЕ КАЗАЛИ!
ОХ, НЕ СЕКИРАЈ СЕ ТОЛИКО! ДАНАС ИЛИ СУТРА... СВЕЈЕДНО!
МОЛИМ, ДАЈТЕ МИ ВАШЕГ ШЕФА!
...И ПОШАЉИТЕ ИХ ОДМАХ!
ДА, ГОСПОДИНЕ, БИЋЕ ТАМО ЗА ДЕСЕТ МИНУТА!
ЕВО, ГОС'Н ПАЈО!
АХ, ДАЈТЕ ИХ ОВАМО!
ДЕЦО, МАЛО ИЗНЕНАЂЕЊЕ ЗА ВАС!

свакком по буре МЕДА

Године 1915. недалеко од обала Ирске, једна немачка подморница потопила је велики енглески паробред „Лузитанију". У току наредних 25 година, покушано је више пута да се потопљени брод извуче на површину, али је све то било узалудно. Проблем је био у томе што су се припремни радови морали обавити на дубини од преко сто метара, а за то гњурци у својим меким гњурачким оделима нису били способни јер нису могли да издрже толики притисак. Метална, пак, гњурачка одела уопште нису погодна ма за какве подводне радове и употребљавају се само за осматрања. Тако би „Лузитанија" и остала да лежи на дну да није било... пчелињег меда.

Још у стара времена људи су запазили да употреба меда изазива код човека већи прилив снаге, да га чини издржљивијим. И неко се сетио да то својство искористи и у овом случају. Наиме, једну екипу најпрекаљенијих и најискуснијих гњураца подвргли су нарочитом режиму: читаво пола године хранили су их медом, свакодневно повећавајући дозу. Последњих дана сваки од њих је добијао по 700 грама меда. Тако је сваки за тих шест месеци појео по 90 килограма или читаво буре меда. Али, захваљујући томе, гњурци су успели да у меким гњурачким оделима обаве све припремне радове неопходне за извлачење потонулог брода на површину.

симфонија у шуми

Ако у багремовој шуми у Африци ветар донесе до вас дрхтаве звуке флауте, не бојте се, није то халуцинација. Али, узалуд ћете тражити свирача; нећете га наћи ни међу птицама, нити међу животињама или инсектима.

Загледајте пажљиво багремову грану. Међу нежним, перастим листовима штрче тврди трнови. Они су као попрскани малим отворима: — то је дело буба — црвоточаца. Лаки ветар пролази кроз кривудаве ходнике и „свира" на овој флаути. Багремово дрво се због тога у Африци и зове — флаутино. Кад се ветар појачава, читава шума почиње да звучи као да свира прави оркестар.

СУДАН — земља кроз коју протичу три НИЛА

У Судан, кажу географи, улазе два Нила: Бели из државе Уганде и Плави из Етиопије. И један и други извиру из језера — етиопски из језера Тане, угандски из језера Викторија. Тамо где се састају израстао је главни град Судана, Картум.

У њему остаје Бар ел Абијад — Бели Нил, а даље не тече ни Бар ел Асрак — Плави Нил. Из главног града Судана полази само један велики Нил.

Због Нила, коме су песме испевали и Црнац и Арапин, у Судан су долазили многи туђинци. Суданци су често морали давати и животе за вољени Нил.

* * *

Становништво Судана, смештеног између Црвеног Мора, Белгиског Конга, Француске Екваторијалне Африке, Етиопије, Либије и Египта, није се национално оформило, а ни расно ни верски није уједначено. У северном делу оно је семитске расе, арапског типа и углавном муслиманске вере; у јужном живе људи хемитске расе. Јужни Судан је на нижем, примитивнијем степену културе него северни, који је више долазио у додир са спољним светом и британском и египатском администрацијом.

Судан је привлачио разне иностране интересе као нова територија чија природа још није искоришћена. У Судану се бере изванредни, многотражени памук. Суданска гума је такође позната на тржишту. Али он је, пре свега, имао Нил. Још су стари Египћани оценили његов значај и поштили су Нилом, јер је он био више него река: „аорта Египта" већ пре неколико хиљада година.

Пре једног и по века пошли су Египћани да траже изворе тог Нила, који извлачи воду из срца Африке да би је предао Средоземном Мору. Мухамед Али био је турски намесник у Египту. Он се одметнуо од својих господара и основао династију кедива. Мухамед је 1820 године послао уз Нил, у Судан, војну експедицију која је дошла до ушћа Белог и Плавог Нила. И ту, у Картуму постављен је гувернер.

У том, првом периоду египатске окупације Судан је претстављао војнички подвлашћену територију. Њу су експлоатисали египатске паше — односили злато из Судана и доводили у Египат црно робље. Трајало је то дуго година. А онда је вођ и учитељ једне секте Мухамед Ахмед, организовао 1881 године побуну у Судану, потукао египатску војску и прогласио се поглаваром.

Побуна је, међутим, после три године угушена. Уз Нил су кренуле нове колонијалне трупе. Египат је потпао под британску власт. За гувернера у Судану је постављен Енглез.

Од доласка британских трупа у Египат, Велика Британија је показивала све веће интересовање за Судан. Оценила је да је он стратегиски врло значајан: граничи се најпре с Црвеним Морем, а оно је главна веза са Индијом. Француска је била близу: на суседној обали Екваторијалне Африке, одакле је почела да упућује истраживачке експедиције у Судан.

Због овога је лорд Киченер 1896 године окупирао Судан и организовао један британско-египатски корпус за одржавање окупације. Три године касније, Британија је са Египтом закључила уговор о англо-египатском кондоминијуму у Судану. Тако је војну и цивилну власт вршио генерални гувернер, кога је постављао кедив на предлог британске владе. Гувернер је увек био Енглез, а администрацију су вршили британски и египатски функционери. Тек после завршетка Другог светског рата уз помоћ Уједињених нација Судан је постао независан.

Два Нила — Бар ел Абијад и Бар ел Асрак — отада теку кроз слободан Картум.

Подводни »лав«

Ако на плочици причвршћеној за акваријум прочитате „лав", а иза стакла угледате малу лепу, шарену рибу јарких боја не треба одмах да закључите — по среди је грешка. Јер, ова риба, која ретко достиже дужину већу од 20 сантиметара, претставља страх и трепет за читав подводни свет коралних спрудова Индиског Океана. Ова риба као да има хипнотичку снагу. Наиме, друге рибе, по величини ништа мање од ње, често се укоче на месту кад је виде и без икаквог отпора дозвољавају да их она прогута. Што је најзанимљивије, риба лав се у таквим случајевима чак и не труди да се приближи својој жртви. Просто рашири шкрге, отвара што више може своју безубу чељуст и, створивши на тај начин јако струјање воде, увлачи у уста своју жртву.

Човек би помислио да и она сама, према општем закону равнотеже у природи, пада као жртва већих становника мора. Али, не! Њена оштра леђна пераја, чије су бодље пуне отрова, чине је готово непобедивом. Тај отров није за човека смртоносан, али изазива велике и болне отоке. Због тога рибари кад нађу „лава" у својој мрежи, извлаче га из ње с највећом предострожношћу и уништавају.

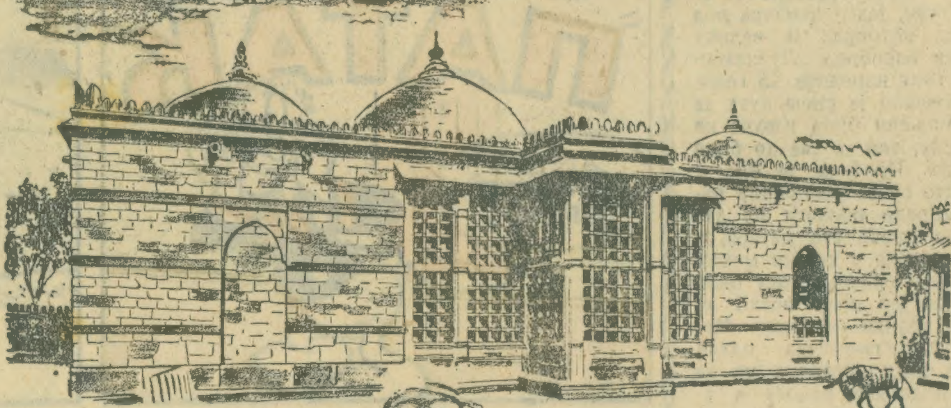

Ripley's ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

ШАРЛ ПЕРО

Шарл Перо је рођен пре 330 година (1628—1703) у Паризу где је доживео и лепу старост. Као дете је био толико немиран да је после низа несташлука морао да се испише из гимназије. На филозофском факултету, пошто се због различитих схватања о науци сукобио са својим професором, напустио је редовно школовање. Али се после са својим другом Борецом заклео, испод једног дрвета у Луксембуршком парку, да ће као ванредни ђаци за четири године положити све испите на факултету, што су и учинили. Учећи, њих двојица су у часовима одмора преводили Тертулијана, Виргилија, Хорација и Тацита. Превео је и пародирао стихове Шесте књиге Енеиде, а за тај рукопис је његов брат израдио врло духовите илустрације у тушу.

Две оде, које је Перо написао, привукле су пажњу великог француског државника Колбера. Овај га је узео у државну службу, па је тако имао прилике да се среће с разним уметницима и да им чини услуге. Убрзо је постао члан Мале академије у којој су се писали текстови за потребе двора. Касније се она претворила у Академију за књижевност.

Септембра 1671 примљен је у Француску академију наука. Шеснаест година касније прочитао је у Академији своју поему у којој је први пут начињена разлика између старих и модерних писаца. Пошто се изјаснио у корист ових других постао је предмет жестоких напада у општој свађи која се око тога изродила.

КАО ТВРЂАВА...

Познати банкар јерменског порекла Гулбекијан, који живи у Лондону, свој раскошни стан на тргу Пикадили претворио је у праву тврђаву у коју нико споља не може да продре. Алармни уређаји и посебне браве онемогућују приступ непозванима. Стан је овако осигуран због тога што су лопови неколико пута покушали да покраду овог богаташа. Месечна станарина износи 300.000 динара.

ДРАГА УСПОМЕНА

Пре две године, 31-огодишњи машиниста Колин Ивенс из Брисбена, отац четворо деце, купио је за 30 фунти полован аутомобил „Випет", модел 1927. Хтео је да га преправи па га је расклопио. Кад је распорио јастуке седишта нашао је у њима 17.000 аустралиских фунти. Пријавио је налаз властима, али му је новац досуђен тек сад, пошто се прави сопственик није јавио. „Купићу нов ауто, али ћу „Випет" чувати као драгоцену успомену догод живим" — каже задовољно Ивенс, који је читаве две године стрепео да га срећа не мимоиђе.

КАКО ЈЕ ПУНЧ ДОБИО ИМЕ

Уобичајено пиће за дочек Нове године у многим земљама је пунч. Име му потиче од речи „панча", што на санскритском језику значи „пет". Пунч се зато и прави од пет састојака: воде (или чаја), арака, рума, лимуновог сока и шећера.

Шарл Перо је много писао, али се данас сматра као најзначајније од свега што је урадио једна мала књига о којој ни он сам, свакако, није имао толико високо мишљење. Наиме, сакупио је и уредно збирку прича, које су можда столећима мајке и баке причале својим најмлађима. Књигу је издао 1687 под именом свог сина Пероа д'Арманкура. Тако су први пут стављене на хартију бајке „Пепељуга", „Мачак у чизмама" и многе друге које су отада постале својина деце целог света.

У зиму 1680, док се једне светле ноћи шетао околином Париза, угледао је стари замак Иси. Тада му је синула мисао да напише „Трнову ружицу". Многе Пероове бајке познате су милионима деце, а веома мало њих зна ко их је прикупио или написао. Било је нечег судбинског и за њега самог у оној поеми у којој је рекао да се „стари" морају жртвовати младима („модернима"). Јер је и сам при крају живота био готово заборављен. Смрт га је затекла пре но што је прославио свој 75-ти рођендан. На његовом погребу посмртни говор је одржао велики француски мислилац Даламбер.

3 НАЈУЗБУДЉИВИЈА МЕСЕЦА...

Најузбудљивија три месеца у историји медицине почела су одавно, пре готово сто година, на једном бојном пољу на југу Италије. За време једне ратне чарке Ђузепе Гарибалди, велики борац за слободу своје земље, био је рањен у чланак десне ноге.

О Гарибалдију се тада причало у читавом свету — он је био херој који је повео Италијане против Аустрије. И кад је рањени јунак био пренесен на север у Ла Специју, на Лигуриској обали, италијански родољуби су са зебњом из дана у дан очекивали вести о његовом стању.

Пред Гарибалдијеве лекаре поставило се једно веома важно питање на које се морало одговорити пре но што се буде приступило лечењу: да ли се или не у дубокој рани на чланку налази оловни метак?

Данас би рендгенски апарат одговорио на то питање за неколико минута. Али, у то време рендгенских апарата није било.

Највећи медицински ауторитети света окупили су се да реше овај проблем. Из Енглеске је дошао велики хирург Ричард Партриџ, из Француске угледни Огист Нелатон, из Русије чувени Николај Иванович Пирогов, а поред њих још десетак познатих лекара и хирурга.

Неки су дошли због тога што су се дивили великом борцу за слободу, други из осећања професионалне дужности, трећи у нади да ће стећи славу, јер слава је заиста чекала онога ко буде успео да помогне Гарибалдију и учини да се он што пре врати својим четама.

И тако је почела драма постављања дијагнозе. По шест и више часова дневно лекари су испитивали Гарибалдијев чланак. Куцкали су по њему, тресли га, гњечили. Рану су ширили и у њу завлачили сонду. Жучно су расправљали да ли се у отеченој и загађеној рани налази оловни метак или не. Драгоцено време је промицало, а они нису могли да се сложе у мишљењу и донесу одлуку о начину лечења.

Гарибалди је мирно подносио ове бесконачне и болне прегледе. Његово стрпљење било је заиста безгранично. За то време гомилали су се поклони које су његови присталице наменили оном лекару који га буде излечио.

Хемиске анализе секрета из све теже ране, које су стално вршили најпознатији хемичари Италије, нису могле да утврде трагове олова. Један од хирурга завукао је дубоко у рану жицу везану другим крајем за галванометар. Али, ни тај болни преглед није успео да открије присуство метала у нози.

Огист Нелатон вратио се у Париз да би тамо начинио специјалну сонду од сребра и непеченог порцелана на коју је сматрао да ће привући оловне честице. Тај необични инструмент послао је у Италију, Ђузепу Базилеу, Гарибалдијевом војном лекару. Овај је, најпажљивије што је то било могућно, завукао дубоко у рану и исто је тако пажљиво извадио.

Професор Паоло Тасинари, један од најчувенијих хемичара тога времена, лично је извршио анализу честица залепљених на Нелатонову сонду. Загонетка је најзад била решена: у рани се налазио метак. Нелатон, чији је углед у свету већ био огроман, постао је за Италијане право божанство.

Метак постоји и треба га извадити. Међутим, како да отворе болну рану која се за три месеца ужасно загадила. Опет нов проблем. Срећом њега су решили прилично брзо, и то на веома промућуран начин. Узели су један сунђер, чврсто га стегли, замочили у растопљен восак и држали у њему све док се восак није стврднуо. Затим су од сунђера отсекли један дуг и узан комад, завукли у отвор ране и оставили га тако преконоћ. Кад се од топлоте тела восак отопио, сунђер се раширио и повећао отвор.

Сутрадан је Гарибалдијев лични лекар Базиле стајао спреман да увуче хируршке клешта у тако проширен отвор. Али, за тренутак је застао и пружио инструмент — а заједно с њим и славу коју би неминовно стекао — Фердинанду Занетију, свом старијем колеги и најпризнатијем хирургу Италије.

За свега неколико секунди Занети је извадио велики оловни метак који је толико дуго лежао у нози Ђузепа Гарибалдија и, симболички речено, у срцима свих оних који су са стрепњом очекивали вести о стању здравља великог борца за слободу.

Славни лекари свечано су се опростили од свог болесника, поздравили се један с другим и вратили у своје земље. Рана се зацелила, Гарибалди је опет стаю на ноге и — завеса је пала на догађај који је претстављао једну од најнапетијих драма у историји медицине, тачније речено хирургије. Јер то је лако могло да се претвори у националну трагедију једног народа који се борио за своју слободу.

ЧУДНЕ ВОЂЕ

Четврту „дивизију" у Првом крсташком походу сачињавало је 200.000 преступника који су били пуштени из затвора и тамница једино под условом да учествују у „светом походу". Пљачкајући, они су прешли свој пут кроз Европу и направили једну од највећих пустоши у историји. За вође су изабрали јарца и гуску.

Сваке секунде дете

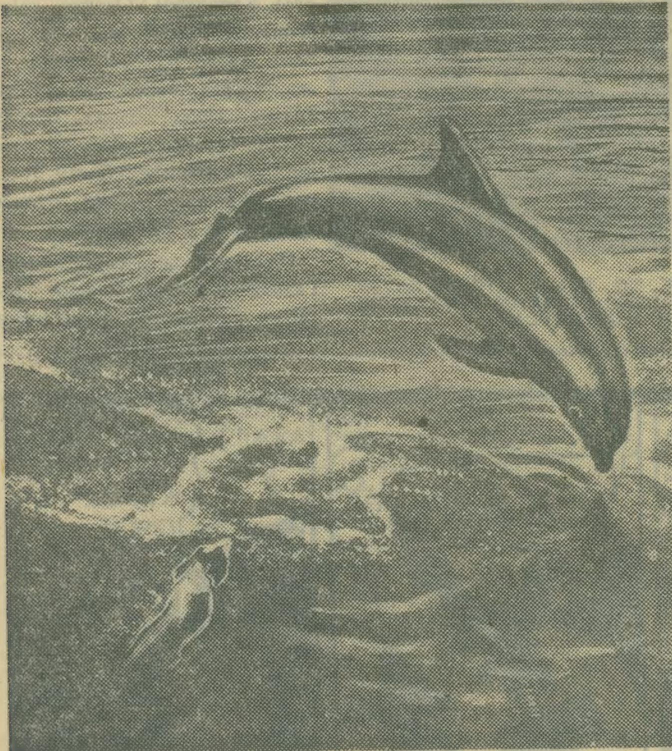
Федерални биро за евиденцију прираштаја становништва у САД објавио је да се сваке седме секунде роди по једно дете у Америци. Тако је повећање њиховог становништва за последњих десет година било 49 милиона.

НИЈЕ ДОБИО ОДГОВОР

Ради рекламе једно предузеће за чишћење тепиха у Арлингтону у Вирџинији, ставило је у излог мали персиски тепих у облику доларске новчанице. Није потрајало дуго, а појавио се полициски чиновник. Наредио је сопственику да ћилим извади из излога, иначе ће бити кажњен што држи лажни новац. Кад је тај ћилим поново изложен у филијали исте фирме у Силвер Спрингу, у Мериленду, опет је дошла полициска забрана. На питање ко би још могао да ћилим подтури уместо доларске новчанице — трговац није добио одговор.

КАО ДЕЦА

Можда је делфин животиња која највише воли да се игра. Наша слика приказује делфина у акваријуму и пса теријера са којим као да он игра жмурке. Делфин је мировао у води све док пас у њу није скочио са обале. Чим се то догодило он се одбацио увис и сакрио се да га теријер не би пронашао. Пошто је пас изишао на обалу, делфин се поново појављивао на површини и тако се игра настављала.

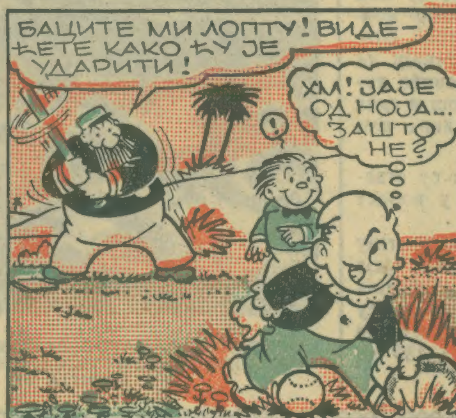

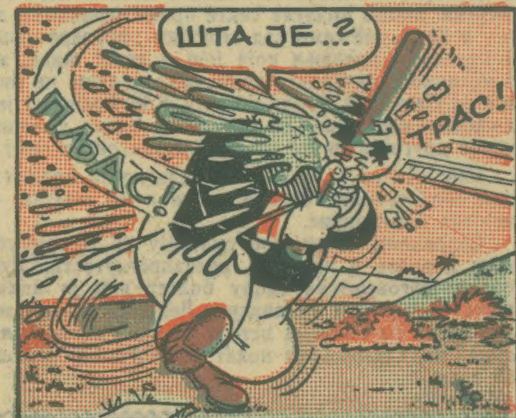

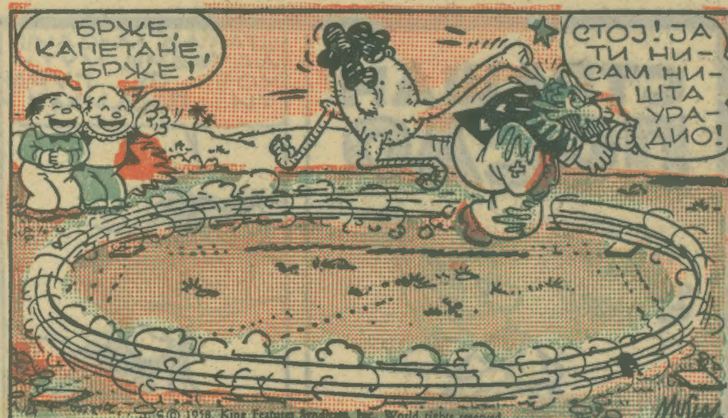

Под теретом година

Познато је већ одавно да човек „под теретом година" постаје мањи. Изгуби 7,5 см од нормалне висине коју је имао у 40 години живота, када је био у пуној снази. Сада је француски професор Паризо, после 20 година статистичко-медицинских испитивања, утврдио да под теретом година и други органи губе у тежини. Јетра, која је у човека четрдесетих година тешка 1500, у 75-годишњака не тежи више од 800 до 900 грама. Мозак постане лакши 150 грама. Бубрег чија је „нормална" тежина 170 грама, доцније једва ако има 100 грама. Слезина се смањи чак на половину, на свега 100 грама.

Дв. сата да се скува једно јаје

Да би се скувало нојево јаје које је дугачко 15 до 20 сантиметара и широко 12 до 15 сантиметара потребно је 45 минута. Али и највеће нојево јаје је само обичан патуљак према јајету птице-слона, џиновске преисториске птице, чији су фосилни остаци пронађени на Мадагаскару. Њено јаје је широко 25 а дуго 40 сантиметара, запремина му је 10 литара. Веће је 165 пута од кокошијег и седам до осам пута од нојевог јајета. Могло би да засити стотину гостију а да би се скувало потребна су два сата!

Као за бродиће

У Панамском Каналу нико не може бесплатно да плива. За свакога је одређена такса од 72 цента, колико износи и она за бродиће од једне тоне носивости.

Теже од зидања

Доктор Едвард Гордон, лекар Мичел Риз болнице у Чикагу изјавио је после дужег проматрања да жене троше више енергије на вешање опраног рубља, пеглање, глачање пода и друге домаће послове, него мушкарци који зидају кућу или ору трактором.

Има их око триста

У Сједињеним Америчким Државама, недавно је рођен један бизон европске врсте. Укупан број европског бизона није велики — чак нешто мањи од 300. Сада је увећан овим телетом који је родила „Хера" у вашингтонском зоолошком врту. Европски бизони више не живе у дивљини већ само по зоолошким вртовима, а највише их има у Пољској, у националној шуми Боливиеза, њиховом, а и светском, највећем резервату.

Како полицијски пси њуше

Често се погрешно мисли да полициски пси њуше тло и тако прате траг онога кога гоне. Уствари они непрестано држе главу на истој висини и осећају сасвим добро његов мирис чак и на један метар изнад тла, мада га и најслабије ваздушно струјање може разнети врло далеко. Погрешно је такође мишљење да пас не може пратити онога ко је препливао неку реку. Његов мирис се задржава и изнад воде и пас га поуздано следи и преко широких водених површина.

Џепна атомска батерија

У Америци је произведена џепна атомска батерија, веома трајна иако се не мењају њени основни елементи. Производи 120 мегаe̶ата а користи се природним или вештачким радиоактивни̶м изворима. Батерија је веома мала — дебела је један сантиметар, има три у пречнику, тешка је неколико грама, а не производи штетна радиоактивна зрачења.

Проклети нокти

Далека прошлост човечанства је извор многих празноверица и чудних легенди које су се одржале и до данашњих дана. Неке од њих створила је просто потреба и оне су играле значајну улогу у животу примитивних људи.

Једна од таквих је и предање о проклетству и злој коби које доносе — нокти. Још код старих Вавилонаца постојала је заповест верницима — ако желе да се заштите од зле судбине нека секу нокте на свим прстима сваког петка.

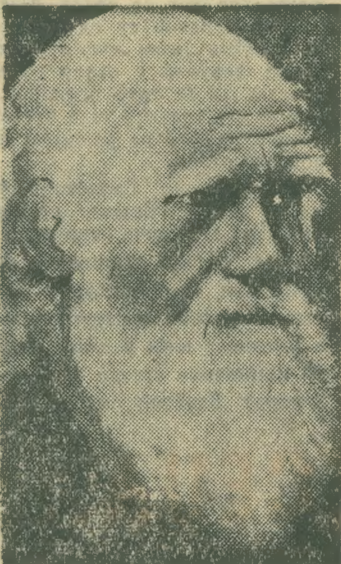
Прљавштина а нарочито микроби разних болести који се купе испод недовољно опраних и дугих ноктију сасвим оправдавају овако крупну улогу ноктију у старим религијама и легендама.

У једној светој књизи неке персиске секте може се наћи велики број молитава за гоњење демона који се крију под ноктима. Многе индуске секте бране верницима да секу нокте у кућама, већ само код стручног „фризера-маникера". Стара норвешка предања која још и данас живе, захтевају да се мртвима исеку нокти како њихове душе не би вечито лутале на Налгфару, броду ноктију. Код Француза је још и сада раширено веровање да изгрижен нокат у чаши вина или каквог другог напитка може проузроковати смрт.

Као што се види, маги и религиозни вођи који су стварали празноверице чинили су то и не знајући — у корист хигијене и медицине.

Савремени психијатри сматрају да је грицкање ноктију доказ нервозе и живчане пренапрегнутости. Губитак сјаја ноктију наговештава скору болест или је доказ смањења опште виталности организма. Већина лекара сматра да су беле мрље на ноктима исто тако знак нервозе и недостатка калцијума. Одломљени нокат се обично обнавља за 130 до 160 дана.

Експедиција

ЧАРЛС ДАРВИН

НА СЛИЦИ СЕ ВИДИ ПТИЦА-ФРЕГАТА

У историји великих истраживачких путовања једно од најзначајнијих је свакако путовање експедиције бродом „Бигл", чији је задатак био да доврши картографско снимање Патагоније и Огњене Земље.

*

Можда би ова експедиција остала позната само уском кругу стручњака да се у њој није налазио Чарлс Роберт Дарвин, један од најславнијих природњака света. О поласку експедиције он сам, између осталог, пише:

„Пошто је јак југозападни ветар два пута омео полазак брода „Бигл", брика са десет топова, он је најзад, под заповедништвом капетана бојног брода Фиц Роја, исловио из луке Девонпорт 27 децембра 1831 године".

Брод „Бигл" провео је на путу пет година. У Енглеску се вратио 2 октобра 1836 године.

*

Дарвин се родио 12 фебруара 1809, а умро 19 априла 1882 године. Његов отац био је лекар, па је желео да му и син буде, али то се није остварило. Млади Дарвин није волео медицину, а нарочито сецирање лешева. Отац је после изразио своју жељу да му син студира теологију, и он је послушао, али без воље. Завршио је теологију, али је сав био одан природним наукама — специјално биологији и геологији, које је студирао у исто време када и теологију.

*

Експедиција „Бигл" се пре поласка обратила универзитету у Кембриџу са молбом да јој препоручи једног природњака. Професор Хенслоу, без двоумљења, изабрао је даровитог Дарвина.

То је био судбоносан тренутак у животу двадесетдвогодишњег младића, али и у повести науке уопште. Кренуо је на путовање са експедицијом. Своја запажања са тог пута објавио је у свом познатом делу: „Путовање једног природњака око света". У 35 години живота он је већ признат и цењен научник. Своје славно

НА СЛИЦИ ЈЕ ЛИНИЈОМ ПРИКАЗАН ПРАВАЦ ПУТОВАЊА БРОДА „БИГЛ"

ЗЕБА-ЖУЊА ЈЕДНА ЈЕ ОД НАЈЗНАЧАЈНИЈИХ ДАРВИНОВИХ ЗЕБА. КЉУН ЈОЈ ЈЕ ПОРАСТАО КАО У ЖУЊЕ, АЛИ НЕ И ЈЕЗИК. ДА БИ ИШЧЕПРКАЛА НЕКОГ ЦРВИЋА ИЗ ПУКОТИНЕ КОРЕ, ОНА СЕ СЛУЖИ ПАТРЉКОМ ГРАНЧИЦЕ ИЛИ КАКТУСОВИМ ТРНОМ

дело о постанку врста припремао је пуне 22 године.

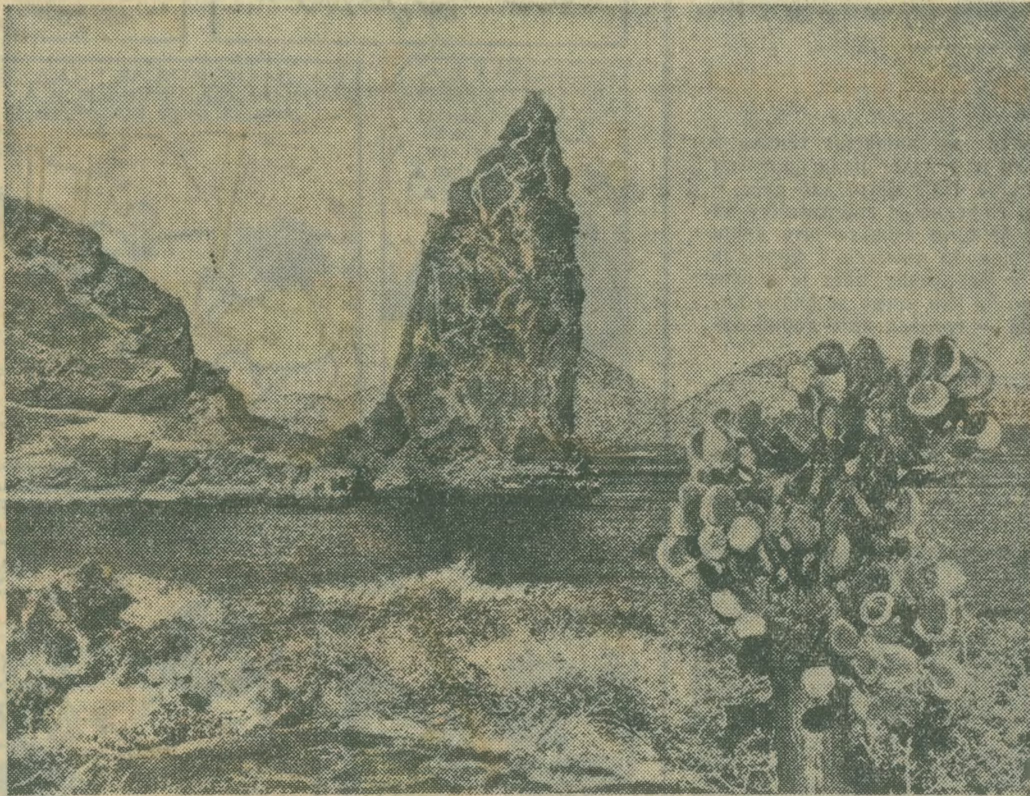
*

Дарвин је оснивач прве научне теорије о еволуцији живих бића, која је по њему названа дарвинизмом. Ова теорија изазвала је читаву буру у свету, али је коначно доживела успех. „Дарвин претставља епоху у науци — избацио је теологију из природних наука и поставио биологију на научне темеље".

*

Експедиција на броду „Бигл", а с њом и Дарвин, посетила је поред осталих места: Капведска Острва, унутрашњост Бразилије, целу обалу јужно од Монтевидеа и сва острва поред ње, затим Тахите, Нови Зеланд, острва Галапагос, Аустралију, Тасманију, Маурицијус, Свету Јелену и Азорска Острва, одакле се вратила у Енглеску.

Овде доносимо слике острва Галапагос где је Дарвин стигао у септембру 1935 године

ОСТРВА ГАЛАПАГОС ЗАНИМЉИВА СУ, ИЗМЕЂУ ОСТАЛОГ, И ПО ТОМЕ ШТО ОБИЛУЈУ ОШТРИМ КОНТРАСТИМА. ДОК ЈЕ ВИСИЈА ПОКРИВЕНА ИЗВАНРЕДНО БОГАТИМ РАСТИЊЕМ, НИЗИЈА ЈЕ НЕПЛОДНА, ПУНА САМО ЖБУЊА И КАКТУСА

Бигл

и неколико животињских врста које тамо живе.

*

Острва Галапагос добила су име по шпанској речи galapago, што значи корњача, пошто их је тамо било много. Неке су биле тешке од 130 до 180 килограма, а старе по 200—300 година.

Галапагос је уствари архипелаг који се састоји од шест великих острва и много острваца и гребена расутих северно и јужно од Екватора. Око 7.500 квадратних километара, колики је уствари земљишни простор ових острва, простире се на 60.000 квадратних километара водене површине Тихог Океана.

Подножје ових острва лежи на преко 2.000 метара испод морске површине. Сва су брдовита и вулканског порекла. Готово на сваком има по један вулкан, на неком два, а једно их има шест. Неки су још активни. Иначе, иако се ово подручје налази око Екватора, оно је најхладније, због сукоба топлих и хладних струја.

*

Морепловац Тома де Беренга открио је ова острва, а морепловац Дамјпер описао их је 1684 године. Њихов тачан географски положај одредила је тек експедиција Бигл. Позната су као боравиште буканира и флибустира. Јужноамеричка држава Еквадор окупирала их је 1837 године. Поред разноврсног животињског света на овим острвима има 600 биљних врста.

НА ОВОМ ЦРТЕЖУ ПРЕТСТАВЉЕНО ЈЕ РОДОСЛОВНО СТАВЛО 14 ВРСТА ЗЕВА СА ОСТРВА ГАЛАПАГОС, КОЈЕ СУ ПОЗНАТЕ ПОД ИМЕНОМ ДАРВИНОВЕ ЗЕБЕ. ДО РАЗНОЛИКОСТИ ОВИХ ПТИЦА, ИАКО СУ СВЕ ПРОИЗИШЛЕ ИЗ ЈЕДНЕ ПОРОДИЦЕ, ДОШЛО ЈЕ ОТУДА ШТО СУ СЕ НАСЕЛИЛЕ НА РАЗНИМ ОСТРВИМА И ПРИЛАГОДИЛЕ УСЛОВИМА СРЕДИНЕ. ЗЕБЕ СА ГАЛАПАГОСА ЗНАЧАЈНЕ СУ НАРОЧИТО ЗАТО ШТО ПРЕТСТАВЉАЈУ ЈЕДАН ОД НАЈВАЖНИЈИХ ДОКАЗА У ПРИЛОГ ДАРВИНОВЕ ТЕОРИЈЕ О ЕВОЛУЦИЈИ

У НАЈЗНАЧАЈНИЈЕ ПТИЦЕ ГАЛАПАГОСА УВРАЈАЈУ СЕ И КОРМОРАНИ, КОЈИ НЕ УМЕЈУ ДА ЛЕТЕ

МЕЂУ ЖИВОТИЊАМА ГАЛАПАГОСА ВИЂА СЕ И ОВАЈ СРОДНИК КАЛИФОРНИСКОГ МОРСКОГ ЛАВА, СЛИЧАН ФОКИ

По величини, боји, облику и сјају

Бисер је природна творевина седефасте материје која се јавља у облику зрна, а ствара се у унутрашњој страни љуштуре или у плашту шкољке. Бисерне шкољке припадају разним морским и слатководним родовима.

Вредност бисера се цени према величини, боји и облику као и по сјају. Најкрупнији бисери су велики као лешник и могу да имају у пречнику од 1, до 1,5 сантиметар, али ретко су потпуно округлог облика. Међутим, и поред тога, природних бисера има дивних и врло оригиналних.

Боје бисера су такође различите, као и њихова величина. Све зависи од места где су пронађени и од облика саме шкољке. Црвенкаста, љубичаста, тамна, све су то боје бисера. Најобичнији је онај беле боје са жутим или плавим отсајем дугиних боја. Тај дивни отсјај долази од преламања и расипања светлосних зракова из унутрашњих слојева бисерне материје. Иначе, врло ретко се долази до зеленкастих, а још ређе до плавих бисера.

Један музеј у Совјетском Савезу чува можда најлепши и готово потпуно округао природни бисер, тежак 5,6 грана.

Највећим бисером сматра се онај од 85 грана чуван у Лондонском музеју.

Још од времена када су људи тек дознали да се бисер ствара у шкољкама ако у њих доспе „страно тело" јавља се и вештачко гајење бисерних шкољки, у Кини, Русији и Јапану.

Вештачки бисери се праве хемиским путем, најчешће премазивањем округлих стаклених перли седафастом материјом, добијеном од рибље крљушти.

За сат 15 операција

Ултразвучни хируршки пиштољ, проналазак физичара Менцела, испробао је у Чикагу амерички хирург професор Данијел и њиме за непун сат извршио 15 операција слепог црева. „Затворен ултразвук" продире кроз сва ткива и омогућава да се помоћу цевчице танке као игла одвоје болесни делови. Пре отварања трбушне дупље слепо црево се одели и под контролом ренлгена изолује; кад је услед дејства ултазвука болесно ткиво већ сасвим одлепљено хирургу остаје да начини још само мали зарез и из тела извади „спржено" слепо црево.

Џинови у музеју

У Музеју природне историје у Кливленду, у америчкој држави Охајо, изложена је неоштећена глава џиновског слона (loxodonta afrikaná), убијеног 1936 године. За посетиоце Музеја она претставља праву атракцију.

То је била највећа копнена животиња досад убијена или ухваћена, и најтежа — 6.640 килограма. Тело слона морало је бити исечено на 176 комада да би се тачно премерило и проучило. Научници сматрају да је џиновски слон био стар око 100 година и да је претстављао изузетно интересантан примерак за проучавање.

Више од једног дана су само његову главу одрубљивали да се притом не би оштетила. Кожа је била дебела 38 сантиметара, а тежина мозга 5.443 грама.

Међутим, зуби овог џина, преко сваког очекивања, нису били ништа већи него просечно у одраслог слона, што научници не могу никако да објасне.

У истом Музеју, поред много других ретких предмета, изложен је и један од највећих, и најбоље очуван зуб мамута, дуг 341 сантиметар, а тежак 69 килограма.

Становници морских бездана

Последња научна истраживања су показала да се жива бића налазе чак и у најдубљим пацифичким јамама. У једној провалији дубокој 10.960 метара нађени су мекушци, рибе и друге животиње под притиском сличном оном у атмосфери џиновских планета: Јупитера и Сатурна.

Најхрабрије животиње

Амерички зоолог др Литл из Вашингтона мерио је интелигенцију животиња према интензитету страха који оне испољавају пред опасношћу. И добио је врло занимљиве податке.

Ако би се памет животиње ценила по томе ко ће први умаћи када је живот у опасности, најпаметнија је — гуска. Затим следе свиња, мачка и друге. „Најхрабрији" су кокошка и пас.

Да није било вештака

Парнице због лозова нису реткост у Јужној Америци где се много они држе. У једном таквом процесу у Ла Плати тужиоцу су били наклоњени и срећа и суд. А ствар је била у овоме: приликом ванредног извлачења поводом државног празника, број, на који је он годинама играо, извукао је главни згодитак. Обрадован он је потрчао кући по лоз, али је од њега нашао још само комадиће које пацови нису стигли да поједу. Поднео је тужбу и — додуше супротно одредбама класне лутрије — суд је одобрио вештачење. После проверавања стручњаци су се сложили да су ти комадићи заиста остаци лоза који је извукао премију. Пресрећном добитнику исплаћено је близу милион пезоса.

И једно и друго

Један полицајац у Ливингстону у Северној Родезији, добио је недавно један веома необичан задатак: да спречава евентуалне сударе аутомобила и слонова. Читава крда слонова кренула су за време велике суше према реци Замбези и полиција се потрудила да им обезбеди пут.

Куће за рибе

Шест трамваја повучених из саобраћаја у Редондо Бичу у Калифорнији, употребљени су за једну необичну али корисну сврху. Испуњени су тешким теретом да би остали на дну океана, јер треба да послуже као уточиште рибама које беже пред већим прождрљивцима.

Као веровали или не

У Хамбургу се недавно збио необичан догађај: у канал је пао један дечак од 18 месеци. Очевици су веровали да ће моментално потонути. Међутим, дечак је, на запрепашћење свих присутних, отпливао до обале. Доцније је установљено да је малишан већ „искусан" јер је похађао школу за пливање, намењену сасвим малој деци.

Ризница Карабогаз-Гола

Залив Карабогаз-Гол у Касписком Мору претставља праву ризницу најдрагоценијих хемиских елемената. Научници су у том складишту природе нашли у обиљу брома, јода, уранијума и злата. Експлоатисањем овог залива добиће се довољне количине магнезијума за снабдевање индустрије у току целе године.

ПОДВОДНА АРХЕОЛОГИЈА

НОВО ПОЉЕ РАДА

У језеру Аматитлан у Гватемали рониоци су нашли право археолошко благо из доба Маја

У савршавање справа за слободно роњење дало је археолозима ново поље рада, према коме је прекопавање земљине површине врло прозаично. Море је одувек било права ризница за археологе, али су је они почели да упознају тек почетком овог века. Највећа пажња посвећена је Средоземном Мору, на чијим су обалама цветале античке културе. У Новом свету веома мало се врше оваква истраживања. Откако је 1905—8 једна група студената са Харвардског универзитета вршила исушивање земљишта код Чичену Ице којом приликом је нађен већи број разних предмета из доба Маја, уметнички израђених у злату и бакру, као и већи број људских костура, није рађено готово ништа више на овом пољу. Једино су нађене рушевине из доба Инка у језеру Титикака, али то сасвим случајно.

Једна група харвардских студената коју је водио професор Борхеги боравила је 1957 у Гватемали и вршила откопавање једног насеља Маја недалеко од самог града. Скренута им је пажња на предмете које је једна група ронилаца- аматера открила на дну језера Аматитлан. Тврдило се да је то мала колекција разних предмета али се неочекивано показало да ова збирка има много стотина већих и мањих разних судова, кадионица с поклопцима и других разних предмета. Шаре на тим судовима биле су врло необичне: дрво какаоа, птица кецал, главе јагуара, људске лобање — мотиви ретки или потпуно непознати у овим крајевима

Због тога је ова група истраживача решила да се пребаци на обале језера Аматитлан, иначе омиљеног излетишта, удаљеног близу тридесет километара од града Гватемале. Дуго је десетак километара, широко пет, а највећа дубина му је око 40 метара. Једна група одушевљених присталица роњења и подводног риболова дошла је 1954 године на обале овог језера. Тек после годину дана један члан из ове групе нашао је први интересантнији предмет. После тога су и остали чланови почели да претражују дно језера, уместо да лове рибу. И тако су пронашли многе стотине предмета.

Даља истраживања вршили су харвардски студенти. О томе професор Борхеги каже:

— Први задатак наше археолошке групе био је да направи тачну карту језера и да бар донекле тачно обележи места где су раније налажени предмети. А ови су фотографисани и унети у каталог. Они су нам помогли и да утврдимо да су обале језера биле насељене још хиљаду година пре наше ере па све до шпанског освајања. Али, како су се сви ти предмети нашли на дну језера? За ово имамо два могућна одговора. Пошто је један део предмета био нађен у правилним редовима близу обале, на дубини од само неколико метара, закључили смо да су они били поређани поред обале језера још у време кад је ниво воде био далеко нижи него данас Други предмети су, међутим, побацани у воду без икаквог реда и то на много већим дубинама. Сматрали смо да је то учињено људском руком и намерно, можда приликом приношења жртава боговима у које су веровали Маје

Уосталом сасвим је могућно да је ово језеро претстављало и религиозни центар за становнике из околине. На његовој јужној обали појављују се повремено гејзири, а поред обале и у самом језеру има извора сумпоровите воде, толико топлих да се може скувати јаје. Вулкан Пакаја који се налази над језером имао је неколико ерупција за последњих пет стотина година.

Мотив главе јагуара који се често види на нађеним предметима указује на то да су жртве, бацане у језеро, биле посвећене боговима кише и воде, који су обично довођени у везу са јагуарима — најопаснијим зверима ових крајева. Иако нису нађени људски костури, може се закључити према сликама лобања на судовима, као и према ножу који је употребљаван при церемонији приношења жртве, а који се такође види на неким сликама, да су овде даровани као жртве и људи и животиње.

И данас по језеру Аматитлан сваке године почетком маја месеца плове стотине шарених чамаца пратећи онај на коме се налази дрвена биста неког свеца. При томе се у воду баца цвеће и воће.

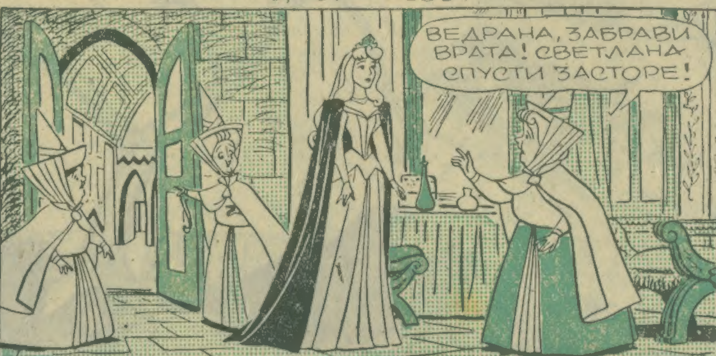

WALT DISNEY **УСПАВАНА ЛЕПОТИЦА**

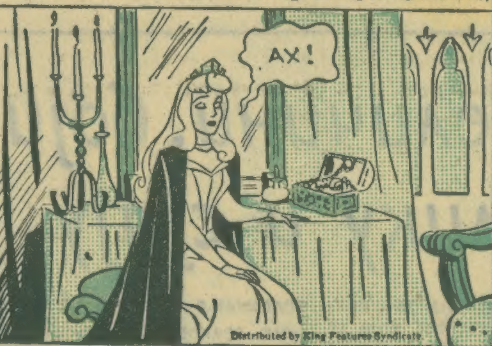

ПАС који није као остали

Атлетски грађен, рођен за окршај и за борбу, пас боксер је најопаснији непријатељ и најбољи савезник који се може замислити. Он води порекло од асирског молоса, пса ратника и овчара, који је још у праисторијско време, заједно са човеком, неустрашиво нападао оријашке медведе. У то време живео је и у централној Европи, северно од Алпа

Стари германски закони га помињу као пса-медведа, ловца на дивље свиње. Познат је и под немачким именом „буленбајсер" (bullenbeisser) што значи „који уједа бикове". Једна од најславнијих страница у историји боксера записана је у римским хроникама из стоте године наше ере. Пошто су потукле германске ратнике Кимбре римске легије су морале издржати још тежу и крвавију битку против огромних „кербера" који су очајнички бранили жене и децу у логору. Преко стотину предака данашњих боксера пали су у борби али су преклали исто толико славних и до зуба наоружаних римских легионара

Некадашњи молос који је ишчезао већ пре више столећа појављује се данас под општим именом дога. То је Енглезима толико драги булдог, амерички бостон-теријер, код Француза дога из Бордоа а код Немаца позната данска дога која са скандинавском има једино заједничко име.

Први непосредни предак данашњих боксера био је један диван пас приказан на изложби паса у Минхену 1895 године. Звао се Флоки. То је био прави четвороножни атлета и својом лепотом је толико одушевио љубитеље паса да је велики број немачких одгајивача напустио своје старе миљенике и определио се за нову расу Потомак брабанских паса чувара бикова Флоки је укрштан са енглеским булдозима и његови потомци су се за пола столећа размножили по целом свету. Данас има преко 50.000 боксера са педигреом.

Одгајивачи боксера се труде да развију њихову основну особину — да су тихи и мирни а ипак витешке природе и жестоког темперамента. Боксер је пре свега пас-чувар Зашто лајати и урлати? Ако је потребно, ако његовом газди или имовини повереној му на чување прети опасност, он напада, бори се и коље у тишини.

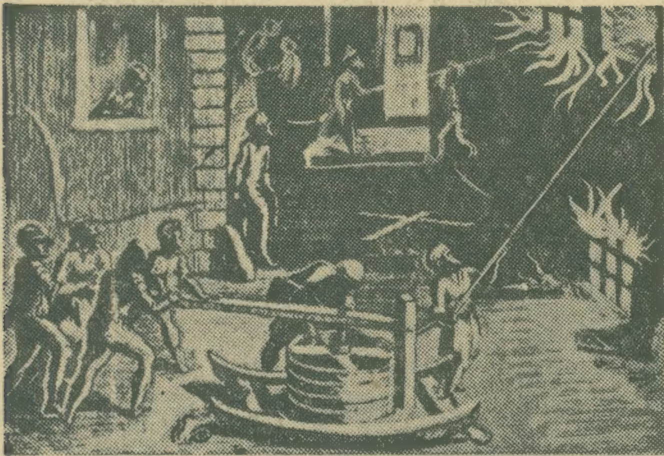
Али боксер је истовремено и врло осећајно псето и нарочито је нежан према деци. За разлику од других паса он још необично воли „брата" или „сестру" или које друго псето с којим је одрастао. Познат је један пар париских боксера. Никад не трче и не играју се. Споро се крећу и само с времена на време скрену са своје путање. Он је слеп а женка је његов водич. Када изгуби правац и крене ка некој препреци она га нежно њушком подбоде под плећку и врати га на прави пут. Ово необично са патништво траје већ неколико година.

ЖИВОТНИ САН

Када се Мервин Рамер из Даласа пре 20 година удала изјавила је одмах после венчања своме мужу: „Мој животни сан би био да имам два туцета деце!"

„Животни сан" ове необичне жене је данас врло близу остварења. Мада је свега 21 годину у браку Мервин је недавно родила осамнаесто дете, дечака Џона. Мати је у најбољем здрављу и пошто има свега 40 година убеђена је да ће сан досањати.

Сва деца породице Рамер — десет мушкараца и осам девојчица — жива су и здрава.

КАКО ЈЕ НЕКАД ИЗГЛЕДАЛО

У свакому граду данас па и у многим већим збијеним селима постоји плаћена или добровољна ватрогасна чета. Неке од њих снабдевене су моторним возилима, аутоматским лествицама и разним справама за гашење пожара. Друге нису богзнакако богате, а оне најсиромашније имају бар ручну пумпу и шмрк за воду. Али, како је то некад изгледало?

*

Пре свега, установа ватрогасних чета постоји тек однедавна, иако је пумпа за воду, та најважнија од свих справа за гашење пожара, позната прилично давно. Црпка са клипом стара је више столећа, али се нико није сетио да је користи противу ватре, мада су кроз све векове пламтели пожари по градовима, јер су зграде претежно подизане од дрвене грађе или од цигала с гредама у конструкцији. Кад би се догодила несрећа, људи су се сврставали у „ланац" и један другом додавали кофе с водом. Из руке у руку кофа је преношена до последњег човека који се налазио на врху лествица или на крову најближе зграде одакле је изручивао воду.

Данас се одмах приступа гашењу, а раније се ватра прво „секла" тј. сасецале су се греде и сав запаљив материјал, па је тек потом сипана вода.

У једном старом требнику намењеном чуварима безбедности у француском граду Ла Мар, може да се прочита „да је алат за гашење пожара, врчеви, секире, конопци и лествице, похрањен у свакој црквеној згради у вароши где ће на знак о ватри, калуђери и свештеници први похитати да гасе пожар, а затим сви који после њих стигну".

Око 1670, Луј XIV је донео наредбу у којој је било прописано да сваки грађевински предузимач и сваки зидарски радник мора да се упише у књигу комесара полиције оног кварта у коме ради, и да је дужан на први знак узбуне услед пожара да хитно дође на место несреће. Док им се с једне стране обештећивало изгубљено време, с друге стране, ако не дођу да гасе пожар, а недолазак нису у могућности да оправдају стварним разлозима, кажњавани су високом новчаном казном. Ако би се ово још једном догодило, губили би право на рад.

*

Средином истог столећа, у Енглеској је начињена прва велика пумпа за воду, којом могу да рукују два човека. Један је држао цев коју је управљао према ватри, док је други померао клип. Неколико таквих пумпи чува се и данас у сакристији једне цркве лондонског Ситија. Иако је оваква направа могла да буде кориснија од кофа за воду, њену вредност не треба преувеличавати. Довољно је да се сетимо великог пожара у Лондону који је уништио ништа мање до 13.000 зграда и 89 цркава.

Пошто су у Холандији и Немачкој куће чешће грађене од дрвета него од камена или цигала, као и у Енглеској и Француској, пожари су тамо били чешћи и већи, па су Хланђани и Немци више размишљали како да ублаже овакве несреће. Зато су они већ на почетку 17 столећа први начинили за оно време прилично спретне шмркове за гашење пожара. Из књиге „Како настају зле силе", од Саломона де Коса, сазнајемо да су такви шмркови употребљавани у Немачкој још 1624 године. Дат је и опис „машине" која је „неопходна за брзо и успешно пружање помоћи приликом гашења запаљених зграда". На једном месту де Кос каже: „Ову машину Немци често употребљавају и ја сам лично видео како се њоме брзо указује помоћ, јер иако је ватра сукљала до 40 стопа од земље, она је уз помоћ четири човека који су мицали огромну полугу — сипала воду на ватру док је пети држао саму цев."

Овај систем, који нам је описао и оставио у гравури Саломон де Кос, употребљава се у суштини и данас, мада знатно усавршен. Ако се, дакле, као основица за рачунање старости ове најважније ватрогасне справе узме писани извор, онда она има преко 330 година.

Прве ватрогасне пумпе заведене су у Француској тек 1699 године. Тада је предузетник Димурије, дед познатог генерала Димуријеа из Француске револуције, затражио и добио дозволу од Луја XIV да у Паризу постави шест покретних пумпи за гашење пожара.

Из Немачке је овај патент продирао и у друге европске земље па је тако стиго и на Балкан.

Пријатно спавање!

Да би путник могао да спава на миру за време дужих путовања железницом, у Енглеској је пронађена ова маска која му зачас претвори дан у ноћ. На њој пише: „Молим вас, пробудите ме у месту X". С леве стране закачи се возна карта, тако да је контролор може прегледати а да не буди путника.

Возачи аутобуса и несвестица

У Лондону, Паризу и другим вишемилионским градовима возачи аутобуса подвргнути су специјалним медицинским испитивањима. Основана је у Лондону и нарочита медицинска картотека за 20.000 возача аутобуса. Запажено је да они који су провели више од 11 година за воланом, поред разних обољења, имају често и несвестицу. У 28 случајева губитка свести за време вожње, десет случајева се догодило услед малаксалости срца. Четири пута возач је имао таман толико времена да заустави кола, док се 24 пута због овога догодила несрећа.

ДОСКОЧИО ИМ...

Један индустријалац из Мелена у Француској „изумео" је веома оригиналан патент против крађе аутомобила. Уствари то је његов лични систем обезбеђења кола, остављених на јавном месту без надзора. Веома сигуран у свој изум он је једног дана ради пробе своја кола „препустио судбини". Али, сутрадан их није нашао тамо где их је увече оставио. Два часа касније нађена су близу Фонтенблоа напуштена. И то захваљујући ипак — изуму. А изум се састоји у томе што власник, односно возач, остави у резервоару само малу количину горива што омогућује крадљивцу да кола вози неколико километара. Посуде за бензин, међутим, напуни обичном водом, али она пошто је усута у такав суд мирише на бензин. Крадљивац, кад мотор стане услед недостатка бензина, налије из ових кантица уствари — воду. Тако је принуђен да напусти кола и да одмагли без њих.

Горњих осам скица показују процес рашћења рогова код канадског јелена и лоса, од првих парожака — сличних пупољцима — који избијају у рано пролеће, па све до потпуно развијених рогова покривених меким, баршунастим омотачем. Кроз тај „баршун", уствари длакаву и меснату кожу проткану крвним судовима, долази храна и калцијум потребни за рашћење рогова. Да би рогови потпуно порасли треба четири месеца, а да би отврднули још два. Почетком јесени, кад је стврдњавање рогова завршено, јелен почиње да трља рогове о стабла и гране дрвећа. Сваке године, после сезоне парења, рогови отпадају.

„ЏЕПНА ТРИБИНА"

За особе малог раста није нимало пријатно кад се нађу у гомили света која посматра неки призор: говорника, фудбалску утакмицу и слично. Они обично ништа не виде, или сасвим мало, од онога што се пред њима одиграва. Да би им помогло, једно немачко предузеће изумело је ову једноставну справу, названу „џепна трибина". Склопљена, она заузима врло мало места и може се носити чак и у женској торбици. Кад се намести на ноге и стегне, онда чини свог сопственика 20 сантиметара вишим.

Прети им истребљење...

Слоновима који су некада кроз џунгле Цејлона пролазили у великим чопорима, озбиљно прети уништење. Стручњаци сматрају да на овом острву нема више од 750 до 800 дивљих слонова, док их је пре једног века било око 10.000.

Власти су са своје стране предузеле од 1950 године читав низ мера за заштиту слонова, па ипак је за последњих неколико година њихов број још смањен за око 400 или за близу 40%. Највише њих убили су сами становници који имају право да држе оружје да би заштитили своје усеве од дивљих животиња. Известан број убијен је због слоноваче, док су неки ухваћени живи. Сада је забрањено хватање слонова, осим ако је у питању нека мања група која је баш ту изабрала себи боравиште и прави штету а не може се на други начин отерати. Такође је дозвољено да се ухвати по неколико годишње за верске процесије. Али се забрањује сељацима да убијају слонове ако их затекну на својим имањима, што је до сада био начин да се надокнади штета. Сељаци би убудуће имали право да такве слонове пуцањем заплаше и отерају.

Масовно уништавање слонова почело је на Цејлону у прошлом веку, када је становништво лако набављало ватрено оружје. Подаци о премијама исплаћеним ловцима сачувани из тог времена, показују да је само у северној и јужној провинцији за пет година убијено око 5.500 слонова.

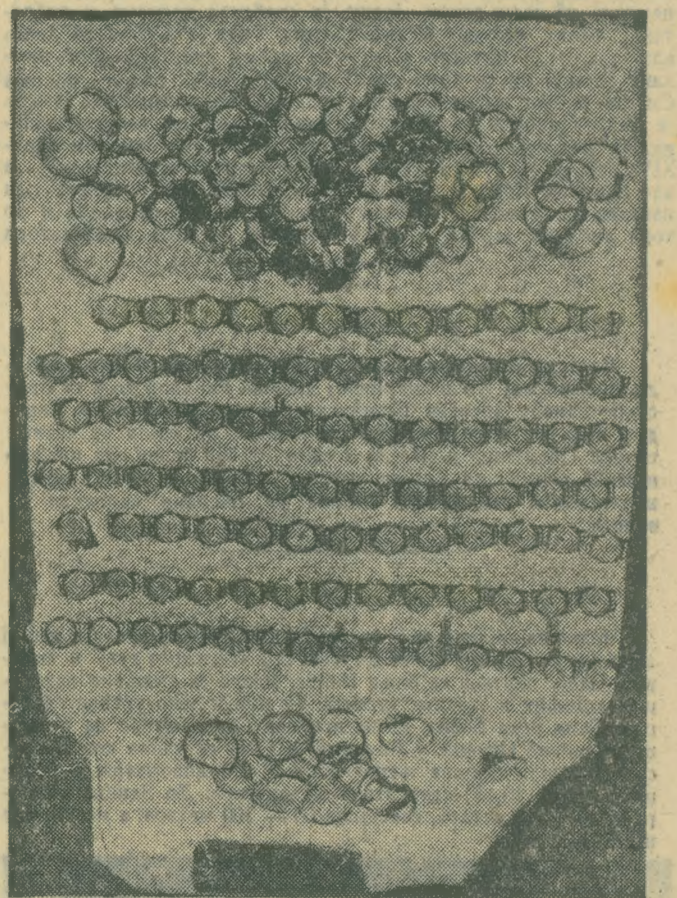
Цејлонски слон је једна од четири врсте азиских слонова. Од афричких се разликује по томе што је мањи, има много мање уши, краће ноге и јаче је грађе. Остале врсте азиских слонова су: индиски, малајски и слон са Суматре. Њих има још у релативно великом броју.

Иако је засада слон једина дивља животиња којој на Цејлону прети истребљење, предузете су мере да се и остале врсте заштите. У том циљу се оснивају национални паркови где све животиње и птице потпуно слободно живе, заштићене од свега. У ове паркове имају приступа само посетиоци без оружја. Постоје затим и зоне у којима животиње уживају само делимичну заштиту, где је лов ограничен и дозвољен само у извесно време.

Чувари паркова и резервата за дивљач пре свега морају да их штите од ловокрадица, који се у последње време служе и сасвим модерним средствима — џиповима и фаровима. Велики број животиња убија се углавном због меса, али и трговина кожама, нарочито крокодилским, веома је уносна. Ове коже преносе се кришом у Индију где се делом прерађују а делом даље извозе.

Други велики непријатељ дивљачи је жеђ. У летњим месецима — од јуна до септембра — долази до несташице воде у великом делу Цејлона. Било је тада случајева да јелени, дивљи биволи и слонови угину од жеђи. Због тога је дужност чувара националних паркова да на неки начин обезбеде воду.

Са порастом броја становништва на Цејлону и са повећаном потребом за храном, џунгле се све више крче да би уступиле место обрадивој земљи. Није далеко дан када ће национални паркови и резервати остати још једина места у којима ће биљни и животињски свет овог острва бити сачуван.

ПУТНИК СА 150 САТОВА У ПРСЛУКУ

Мушкарци су опет почели да носе прслук уз свако одело. Али један необични путник када је сишао из авиона на париском аеродрому Орли, имао је у свом прслуку ни мање ни више него 150 скупоцених швајцарских сатова, разуме се у постави.

Занимљиво је да су овог шверцера открили цариници захваљујући само једној доиста необичној околности. У једном тренутку тишине у одељењу царинарнице једном од цариника учинило се да неки необични шумови допиру од једног путника чији је пртљаг већ био оцаринио. Убрзо се утврдило да је тај путник покушао да прошверцује праву гомилу сатова коју је најбрижљивије ушио у поставу свог прслука, али је двадесетак сатова изненадно прорадило баш у тренутку када је царински преглед био завршен.

ДА БИ БОЉЕ ВИДЕЛИ ПЕЈЗАЖЕ

Приликом путовања из Кливленда у Калифорнији Питер Стивенс извршио је овакву преправку на свом аутомобилу: исекао је део крова, уградио два седишта и заштитио их од сунца. Кад се седишта оборе, претварају се у два удобна лежишта за његове малишане.

ЖИВОТ КОМПОЗИТОРА ЛИЛИЈА

Што се тиче музике, то је нешто што се не може објаснити... све очи биле су пуне суза. Не верујем да и на небу постоји нека друга музика — казала је госпођа де Севиње за музику која је под управом Жана Батиста Лилија извођена на погребу Пјера Сегијеа, канцелара Француске, 1672 године.

Дечко као поклон

А ко је био тај музичар који је умео да потресе душу славне списатељке? Није сигурно да ли је Лили био син неког малог племића или обичног млинара, али је извесно да му је отац био веома сиромашан. У Флоренцу, родни град тринаестогодишњег дечака, дошао је 1646 године витез од Гиза. Шетајући, срео је дечака и пошто му се он веома свидео, науми да га поклони госпођици Монпансије, која ће касније бити позната због свога учешћа у Фронди. У то време високо друштво се није стидело да има ропчиће који би служили за разоноду неким његовим члановима. Тако је и дечак, који је од неког калуђера био научио помало да чита, пише и свира у гитару, отишао страном човеку, јер отац није могао да га издржава.

Мали Италијан освојио је своју господарицу, не само својим живахним духом, већ и говором — мешавином француског и тосканског — који је био веома смешан и зато забаван. Али кад је мало подрастао и научио добро француски, нестало је и ове дражи па се он убрзо нашао у кухињи, где је са осталим слугама и судоперама обављао најпростије послове. Али ведрина га није напуштала и он је својим друговима и ту, у слободним часовима певао и свирао на виолини. Чак је тада и компоновао своју чувену песму „На месечини".

Када је госпођица Монпансије сазнала за његов талент, нађе му учитеља музике. Тако је научио да свира на клавсену и да компонује.

Госпођица је често правила испаде који су изазивали потсмех околине, а неке наводили да чак пишу сатиричне песмице на њен рачун. Једну такву песму састави и Лили, али пошто је написао и музику за њу, он се тиме одао. Сместа је отпуштен, но успео је да се запосли као виолинист у великом оркестру Луја XIV, јер се већ био прочуо као музичар. Прво је био произведен за генералног инспектора виолине, јер га је краљ лично веома ценио. После поставде диригент једног новог оркестра, званог „Мале виолине", који је нарочито ради њега био основан. Убрзо је овај оркестар, за који је Лили написао многобројна дела, постао најбољи у Француској.

Од 1664 године Лили се удружује са Молијером, прво ради његовог комада „Принцеза Елиде", а после стално пише музику за све комаде великог писца. Истовремено он игра у Молијеровим делима, а нарочито у комедијама „Грађанин племић" и „Господин од Пурсоњак". У једној од својих улога Лили је имао да падне са позорнице у оркестар и да до појаса пропадне у један клавсен. Ова сцена толико је развеселила и насмејала краља да је заборавио један Лилијев испад због којег је био у немилости. Штавише, одобрено му је чланство у Краљевској музичкој акдемији.

Његова прва опера „Свечаност Амора и Баха" изведена је баш у овој академији. Поред богова са Олимпа ту се истовремено појављују и савремене личности.

У наредним годинама, најплоднијим у његовом раду, Лили компонује већи број опера, од којих је „Атис", сматрана од савременика за ремекдело. Нарочито је била цењена и веома популарна арија „Атис је сувише срећан", коју пева нимфа Сангарида. Луј XIV је упитао госпођу Ментнон, на дан свог венчања са њом, коју оперу највише воли. Знајући његов укус она одговори да је то опера „Атис", на шта јој он узврати: „Атис је сувише срећан".

Лили и дворске удворице

Појавила се затим и опера „Изида", за коју је либрето написао песник Филип Кино, који је после Молијера преузео на себе дужност да Лилија снабдева песмама и либретима. Тема је љубомора Јуноне према Јупитеру због нимфе Ио, која потом постаје богиња под именом Изиде. Завидљивци су почели шапутати да се под Јуноном скрива госпођа Монтеспан, па је ова моћна жена успела да песника удаљи из двора и позоришта и тако композитора лиши драгоценог сарадника. Зато се морао обратити другим песницима: Корнеју, Боалоу, Фонтнелу и Лафонтену, али никако није био задовољан њиховим стиховима. Захтевао је да читаве сцене прерађују, па ни тада често није био одушевљен. Ови су се, наравно, због тога вређали, па је Лили стекао много непријатеља међу књижевницима. Успео је најзад, после две године, да издејствује повратак Киноа и обнови сарадњу с њим.

Тако је дошло најзад и до опере „Армида", последње за коју је Кино саставио либрето. На дан премијере у двору, због неких непредвиђених тешкоћа, претстава није могла почети на време иако је краљ већ био дошао. Нестрпљив, он посла Лилију једног официра да му изрази незадовољство.

— Краљ чека! — рече строго официр.

— Па краљ бар може да чека, — одврати нервозни музичар, — јер он је овде газда и нико нема права да га спречава да чека колико год сам хоће!

Дворске удворице сматрале су да је музичар изгубљен због ових речи, па су врло хладно примиле оперу када је први пут изведена за публику у музичкој академији. Али Лили, убеђен да је дело добро, поново га изведе после неколико дана само за себе. Сазнавши за ово, краљ ипак показа своју благонаклоност, јер у његову вредност никад није ни сумњао, а ласкавци пожурише да на наредним претставама, како би се свидели краљу, поздраве дело бурним аплаузом.

Ускоро после овога догађаја Лили се доста озбиљно разболе. Дозваше исповедника, али овај пристаде да му подели опроштај тек пошто композитор спали партитуру свог последњег дела, јер се оно није свиђало цркви. И он пристаде. Истог дана дође му у посету један пријатељ, кнез Конти, па кад је сазнао шта се десило поче да жали за овим делом.

— Умирите се, господине, рече му Лили, знам ја шта радим: сачувао сам препис.

Један други пријатељ, витез од Лорена, за кога се сумњало да је отровао војводу од Орлеана, такође је дошао да обиђе болесника. Лилијева жена га нападе:

— Ви сте тај јаки пријатељ мога мужа који га је последњи пут толико опио да сад треба да умре!

А Лили је прекиде:

— Ћути, драга моја, ако оздравим, он ће бити први који ће ме опет напити.

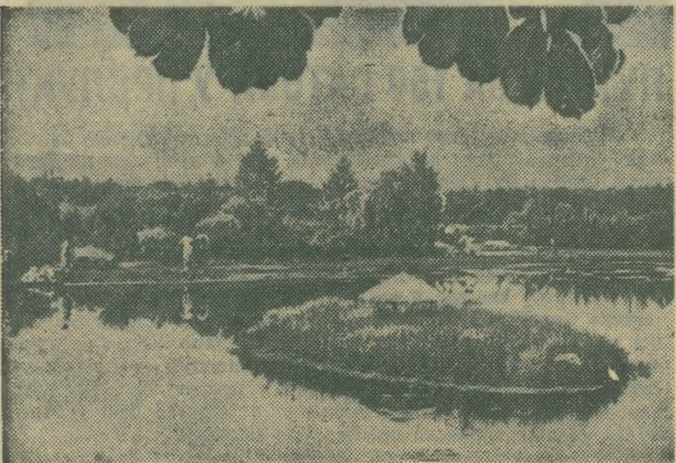
Лили је оздравио од ове болести, али је настрадао на дужности док је 1687 дириговао једно своје дело. У то време диригент је давао такт ударајући о под једним дугим штапом. Занесен музиком, уместо о под Лили удари шиљком штапа своју ногу и повреди је. Рана се убрзо даде на зло. Појави се апсцес и проширени на целу ногу. Хирурзи су саветовали да се нога ампутира како би се спасао живот, али се Лили није могао одлучити на операцију. Поверио се једном надрилекару, али је болест узела толико маха да је и савладала највећег композитора Француске за време Луја XIV.

Имала је највише...

Светски рекорд по броју претседника републике припада живописној јужноамеричкој држави Еквадор која се простире између високих планинских венаца Кордиљера. Еквадор има три и по милиона становника од којих су четири петине Индијанци и мелези а само 700.000 белци. За последњих 25 година на управи државе променило се 27 разних претседника републике. Већина су насилно свргнути са власти.

ВРЕЛО БОСНЕ

Једно од најлепших и најуређенијих речних врела у нашој земљи је врело реке Босне. До њега се долази кроз дугу и сеновиту алеју платана са бање Илиџе. Врело је омиљено излетиште домаћих и страних туриста. Ту има и лепо уређен ресторан. Сама река Босна, десна притока Саве, извире на подножју планине Игмана, у Врућима. У Саву се улива код Босанског Шамца. Дужина њеног тока је 273 километра, а површина слива 10.480 квадратних километара. До Зенице је широка 40 — 60 метара, северније 60 — 100 метара, а местимице и до 190 метара.

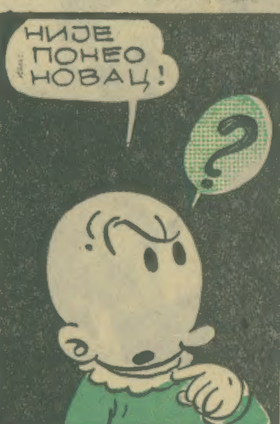

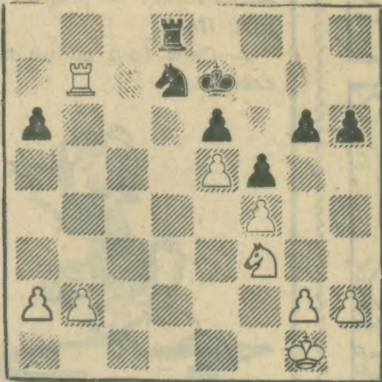

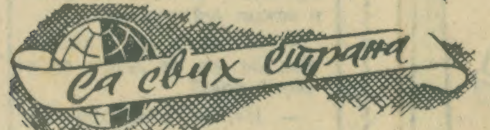
Учимо шах
LVI

У једној од прошлих лекција видели сте како је Глигорић добио партију против Петросјана захваљујући надмоћности од једног пешака. Сад ћемо вам показати како то исто постиже немачки велемајстор Унцикер у игри са аустриским шахистом Бением. У партији одиграној на Турниру нација у Дубровнику, 1950 године, кад је Бени као црни повукао свој двадесет и седми потез, поприште борбе давало је овакву слику:

На потезу је Унцикер.

1. Сф3—д4, Тд8—ц8, 2. Кг1—ф2, г6—г5 3. г2—г3, Тц8—ц1 4. Кф2—е3, Тц1—х1, 5. Т67—а7, Тх1:х2 6. Та7:а6, г5:ф4+ 7. г3:ф4, Сд7—ц5 8. Та6—ц6 Тх2—х3+ 9. Ке3—е2, Сц5—д3 10. Тц6:е6+, Ке7—д7 11. Те6—д6+, Кд7—е8 12. Сд4:ф5, Сд3:ф4+ 13. Ке2—д2, Тх3—х2+ 14. Кд2—е3. Видећи да се налази у безнадежном положају, црни се предаје.

Нафта помоћу ватре

Садашњи методи вађења нафте омогућују да се из нафтоносних поља добије само једна четвртина ове драгоцене течности. Остале три четвртине остају у земљи и разливају се по пољу тако да их цеви и црпке не могу да покупе.

У последње време совјетским стручњацима за нафту пошло је за руком да изваде 80% нафте, и то на овај начин: у бушотину се пушта вода под високим притиском, што омогућује истискивање нафте. Али ове методе не могу свуда да се примене јер се у већини случајева нафта вади у пустињским крајевима где је вода скупља од ње саме.

Да би се ипак постигло рационалније извлачење нафте, стручњаци су дошли на веома интересантну идеју — да воду замене ватром. Познато је да је пожар највећи непријатељ нафте. Подземни пожари на нафтоносним пољима трају годинама и тек упорна борба може да их обузда.

Калифорниски научник и стручњак за добијање нафте П. Сим предлаже да се ови пожари искористе. Требало би запалити милионе тона нафте која се налази у земљи. Температура би смањила густину преостале нафте, произвела притисак на њу, тако да би она била потиснута и излазила би из бушотина. И контролисање подземног пожара путем одузимања ваздуха било би сасвим могућно — сматра П. Сим.

Убеђени у успех, калифорниски стручњаци су запалили близу Мери Копа први експериментални подземни пожар. У напуштену бушотину удаљену око 600 метара од три активне бушотине спустили су грејач коме су додавали ваздух помешан са гасом. Три минута по укључењу грејача нафта се упалила. Од тог тренутка они су под притиском убацивали ваздух у запаљену бушотину а из оне три оближње почела је да избија нафта.

Ове експерименте прате најпрецизнији електронски уређаји, који ће потом анализирати резултате и показати колико је ово све економски оправдано.

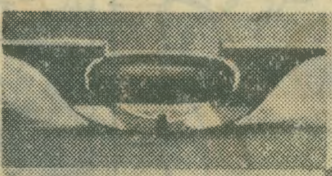
Занимљива изложба

У Француској је недавно приређена изложба накита под мотом „3000 година накита". Учествовали су разни народи. Том приликом је нарочито пала у очи љубав неких примитивних племена са Филипина према накиту. Тек недавно они су дошли у додир са цивилизацијом, али љубоморно чувају своје златне предмете. Зато је њихова колекција једна од најинтересантнијих. Накит за њих није само украс или средство плаћања већ и одбрана противу несреће и злих духова, а нарочито симбол бога Лумавика који земљи даје сунчеве зраке.

Понорница и шверц

Италијански цариници су тек недавно открили понорницу која тече из Швајцарске у Италију. Шверцери су се дуго година користили њеним током да би одашиљали робу из једне у другу земљу.

Да ли знате?

ЧАМАЦ И ЈЕДРИЛИЦА ОД ГУМЕНОГ ПОЈАСА

Мали купачи могу од свог гуменог појаса за пливање врло лако да направе чамац или чак једрилицу. Чамац има минијатурну површину и кил на који се при вожњи узјаше. За маневрисање служи весло са две лопате. Ако се на предњем крају чамца направи отвор за јарбол а на задњем виљушка за крму — ето за тили час и једрилице.

И ОН СЕ НЕ ОСЕЋА ДОБРО

Када су једном упитали савременог енглеског писца Грина Грејема, шта он мисли о будућности енглеске литературе, он је одговорио:

— Њој не иде добро: Шекспир је мртав, Дикенс такође, а и ја се не осећам добро.

КОРИСТИ ОД КАУЧУКОВОГ МЛЕКА

По речима једног стручњака који је обилазио џунглу у сливу реке Амазоне утврђено је да тамо има много врста каучука чији сок може корисно да послужи. Сам он је себи направио ципеле „по мери": замочио је ноге у свеже каучуково млеко а затим сачекао десет минута док се оно осуши. Када их је поново замочио добио је још један слој каучука. Понављајући ово добио је жељену дебљину ципела које су уствари личиле на чарапе. Али оне су се одлично показале за трновите путеве. Њихова гипкост је омогућавала и заштиту и лако кретање.

Шаторско крило замочено у свеже каучуково млеко чини га потпуно непромочивим. Али, неочекивано, ово млеко може да послужи и као осветљење: палмин лист натопљен њиме даје одличну буктињу која полако тиња.

»Скијашки коњ«

Кад се смучари држе за ручице овог „понија" са пропелером крећу се, по равном терену, брзином од 60 километара на сат. Могу га користити и на успонима ако нису већи од 10 степени.

ПРИРОДЊАЦИ ПОЖУРИТЕ

Роџер Хајн, директор Музеја у Паризу, објавио је пре извесног времена неке занимљивости. Између осталог и то да фауни на Кергуелским Острвима прети опасност — од људи. Морски слонови, корморани и фоке често се лове, а нарочито царски пингвини — ради трговине. Али ни флора није поштеђена. Зечеви донети тамо још 1874 и овце 1953 године, прете да униште једну врсту антискорбутног купуса, који једино на тим острвима успева. Зато он позива природњаке да пожуре и предузму нешто да би се потомству сачували ови последњи остаци фауне и флоре аустралиских острва.

ЧУДНО ДРВЕЋЕ

У Сочи, месту благе климе на обали Црног Мора, расте необично дрво које у својој крошњи садржи много златножутих плодова, али различитих облика и величина. На једној грани овог дрвета висе читави венци мандарина, на другој поморанџе лоптастог облика, док се трећа савија под огромним поморанџама. То је дело научника Зорина, који већ више од 25 година ради у овој опитној станици.

„ПОСЛОВНИ АВИОНИ"

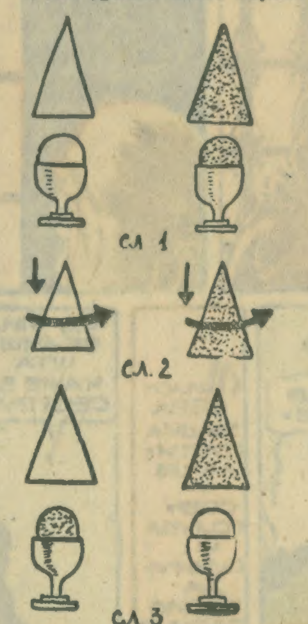
Услед веома развијене конкуренције, у Америци се трговачке понуде брзо чине и уговори се брзо закључују. Потребно је зато што пре стићи — пре свог пословног такмаца, јер, некипут, због пола сата закашњења може да пропадне цео посао. Зато се предузетници служе путничким авионима који се данас крећу брзином ловачких апарата из 1939 године. Недавно је „Бичкрафт 760" проглашен најбржим пословним авионом на свету. Снабдевен двоструким мотором на млазни погон он лети на 8000 метара висине и прелази 650 километара на сат.

Дедине вештине

ЛОПТЕ КОЈЕ ПУТУЈУ

За ову вештину потребно је мало материјала:

1) два обична фишека, један црвен и један зелен;
2) две чаше;
3) две дрвене лопте којима

је једна половина обојена црвено, а друга зелено.

У тренутку кад хоћете да изводите ову вештину, све набројене стварчице биће у једној кутији. Затим извадите на сто:

1) две чаше;
2) обојене дрвене лопте, пазећи притом да ваши посматрачи (који се налазе испред вас), не виде њихове задње стране различито обојене;

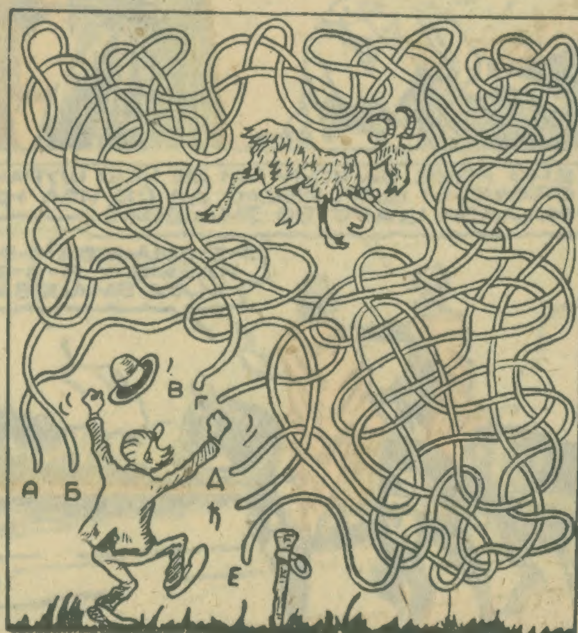
Поклопите фишецима лопте у чашама али онако како их посматрачи виде: зелену (полу) лопту зеленим фишеком, а црвену црвеним.

Промените више пута места ваших лопти и чаша, обрћући их само до половине, што ће вам бити лако ако сте фишеке дискретно обележили.

На крају подигните фишеке и покажите гледаоцима да је сад црвена лопта испод зеленог фишека а зелена испод црвеног.

Поново покрите лопте и брзо, да остали не примете, упола обрните све да буде као на почетку.

ПОМОЗИТЕ МУ!

Као што видите, коза је прекинула конопац и пошла са ливаде. Власник је то приметио на време и покушава да је заустави. Али како кад не може да нађе прави крај конопца?

Хоћете ли му помоћи да га нађе и заустави козу да не побегне?

... стари Грци употребљавали су за сигнализирање штитове о које су се одбијали сунчеви зраци.

Такав начин обавештавања употребљен је за време битке на Маратону.

... стари Египћани употребљавали су нар као лековиту биљку. Римљани су га исто тако сматрали лековитим и узимали су га као средство против пантљичаре.

... цуцле за одојчад старе су преко 2.500 година. Разуме се да прве цуцле нису личиле на данашње. У старој Грчкој оне су уствари изгледале

као вазе које су на врху имале цедиљку, а са стране један сисак кроз који је дете у танком млазу сисало млеко.

... име индијанског племена Сијукса постало је скраћивањем француског назива „надауесију", што је уствари погрешно изговорена индијанска реч „надовесивуг" која значи „мале змије".

... у најстаријим грчким записима писано је на начин који се може упоредити са орањем: један ред с десна на лево, а следећи с лева на десно.

... сматра се да је маслина пореклом из Египта одакле је пре-

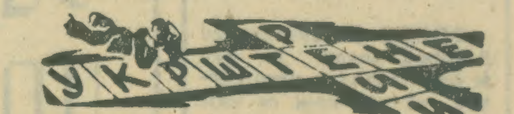

несена у Грчку. Римљани су је касније проширили по читавом Средоземљу.

... стари индиски лекари посећивали су и прегледали своје болеснике ујутру. Тог истог правила држали су се и стари кинески лекари.

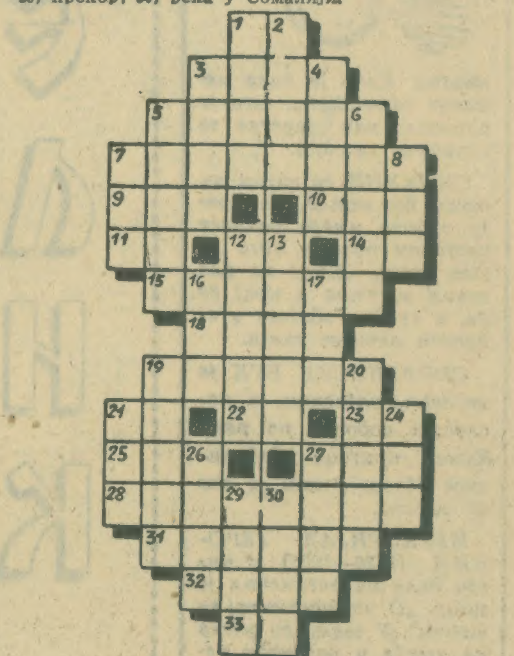
... шпаргле су биле познате још у старом Египту.

... стари Грци и Гркиње веома су често носили ситан новац у — устима. Као што је познато они на својим оделима нису имали џепове.

Водоравно: 1) домаћа животиња; 3) мање насеље; 5) једна од САД; 7) једна наша република; 9) стара мера за тежину; 10) јапански новац; 11) музичка нота; 12) скраћеница за спортски клуб; 14) предлог; 15) порцеланска посуда; 18) лековита биљка; 19) врста воћа; 21) показна заменица; 22) мера за површину; 23) музичка нота; 25) богиња земљорадње код старих Римљана; 27) дубока вода; 28) један занатлија; 31) прилог за место; 32) просторија, одаја; 33) хемиски знак за радијум.

Усправно: 1) врста крвног суда; 2) страно мушко име; 3) река у Француској; 4) наша планина; 5) учесник у трци; 6) личност из романа „Сага о Форсајтима"; 7) мера за дужину; 8) женско име; 12) сила; 14) музички инструмент; 16) друга; 17) туга; 19) држава у Азији; 20) мелодија; 21) шаховска фигура; 24) Ужичанин; 26) свети бик код старих Египћана; 27) женско име; 29) прекор; 30) река у Сомалији.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) По; 3) факт; 5) потера; 7) док; 8) уже; 10) ета; 11) обим; 12) до; 13) Паја; 14) победа; 17) Перу; 18) редари; 20) Мира; 21) Ма; 23) Аман; 24) пер; 25) Нат; 26) или; 27) Нобиле; 30) рука; 31) ка.

Усправно: 1) пат; 2) оке; 3) фока; 4) „Трубадур"; 5) потоп; 6) ажија; 7) дед; 9) Ема; 11) опера; 15) оператор; 16) бедан; 18) Риман; 19) имеле; 20) Ман; 22) ари; 24) пила; 28) бук; 29) Ика.

ЊЕГОВ СИСТЕМ

— Влајо, да ли си свршио своја три задатка из математике? — упитао га ујка Паја.

— Сада баш радим последњи.

— Већ! Онда ми покажи прва два.

— Њих ћу да израдим када довршим овај последњи.

САМО ЈЕДАНПУТ

Хорације је отишао на приморје и хоће да узме у закуп једну вилу:

— Кажите ми, молим вас, да ли се људи овде често даве?

— Не, — одговори му један грађанин, — сваки се дави само једанпут.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Шта је фолис?

Шта су скокуни?

Који је највећи водопад на Крки?

Ко је био Меркуријал?

ОДГОВОР:

ФОЛИС је византиски бакарни новац. Та реч је означавала и кесу ситног новца који се није бројао, него мерио на

кантар. Кеса је била некипут запечаћена, што је служило као јемство за исправну тежину.

СКОКУНИ су ситни инсекти без крила. На крају трбуха имају рачваст наставак помоћу кога ве што скачу. Живе на влажним местима и крај вода, а сродни облици у области вечитог снега.

СКРАДИНСКИ БУК је највећи, најлепши и последњи водопад на реци Крки, притоци Јадранског Мора. Висок је око 46 метара.

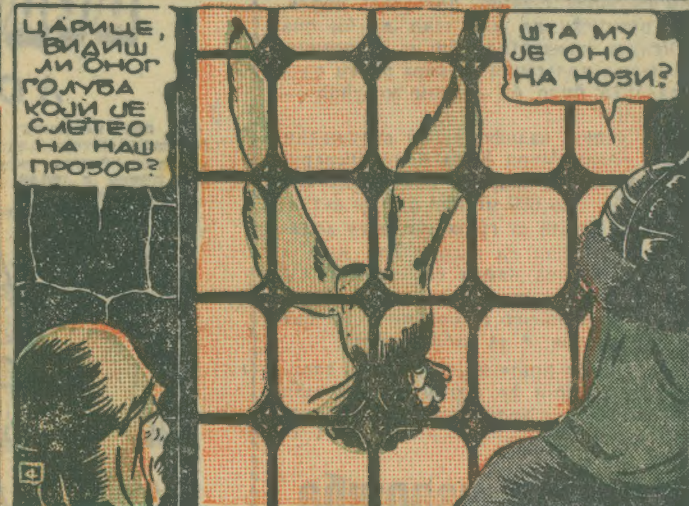
МЕРКУРИЈАЛ ЈЕРОНИМ (1530—1606) је писац дела на латинском језику: „О гимнастичкој вештини". У њему су описане вежбе и развитак телесног васпитања. Ово дело служило је у своје време као извор за медицину и проучавање гимнастике.

БАШЧЕЛИК

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31 — Издаје и штампа „Политика" штампарско-издавачко предузеће Београд Македонска 31. — Тек. рач. број 101-707/1-82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900 полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200 полугодишња 600 динара. — Рукописи се не враћају.